

ERCİYES

Yeni bir hızın eşğinde
İrade
Türk Şehnamecileri
Kayseri
Kayserililer
Şeciye
Seyrani
Yekta Karamustafa
Samimiyet
"Üç İstanbul,"

Turgut TARHAN
Ömer Sıtkı ERDİ
Ekrem ERKMEN
Kemaleddin KARAMETE
Fahri BİLGE
Nazlı Handan GASPIRALI
Haşim Nezihi OKAY
Kemal DAĞLIOĞLU
Münip Hayri ÜRGÜPLÜ
Galip GÜNERİ

Şiirler, ropörtaj, matbuattan akisler, Halkevi
haberleri, vesaire ...

*Halkevleri bütün vatan-
daşların müşterek malıdır.
Halkevlerimizin, temiz, fe-
yizli ve ilerler bir halde ol-
ması bütün devlet memurla-
rının, vatandaki bütün entel-
lektüel sınıfın, bütün ilerle-
mek isteyen unsurun müşte-
rek malı, müşterek vasıtası
olmuştur. Halkevlerinin her-
hangi bir muvaffakiyetsizli-
ğinden doğacak herhangi bir
mes'uliyet hepsinin, hepsinin
boynundadır.*

İsmet İnönü

kayseri

Halkevi

Dergisi

Sayı
14-15

Sayı:
14-15
Cilt : 2

ERCIYES

Kayseri
Halkevi Dergisi

II incikânun
Mart
1940

İKİ AYDA BİR ÇIKAR

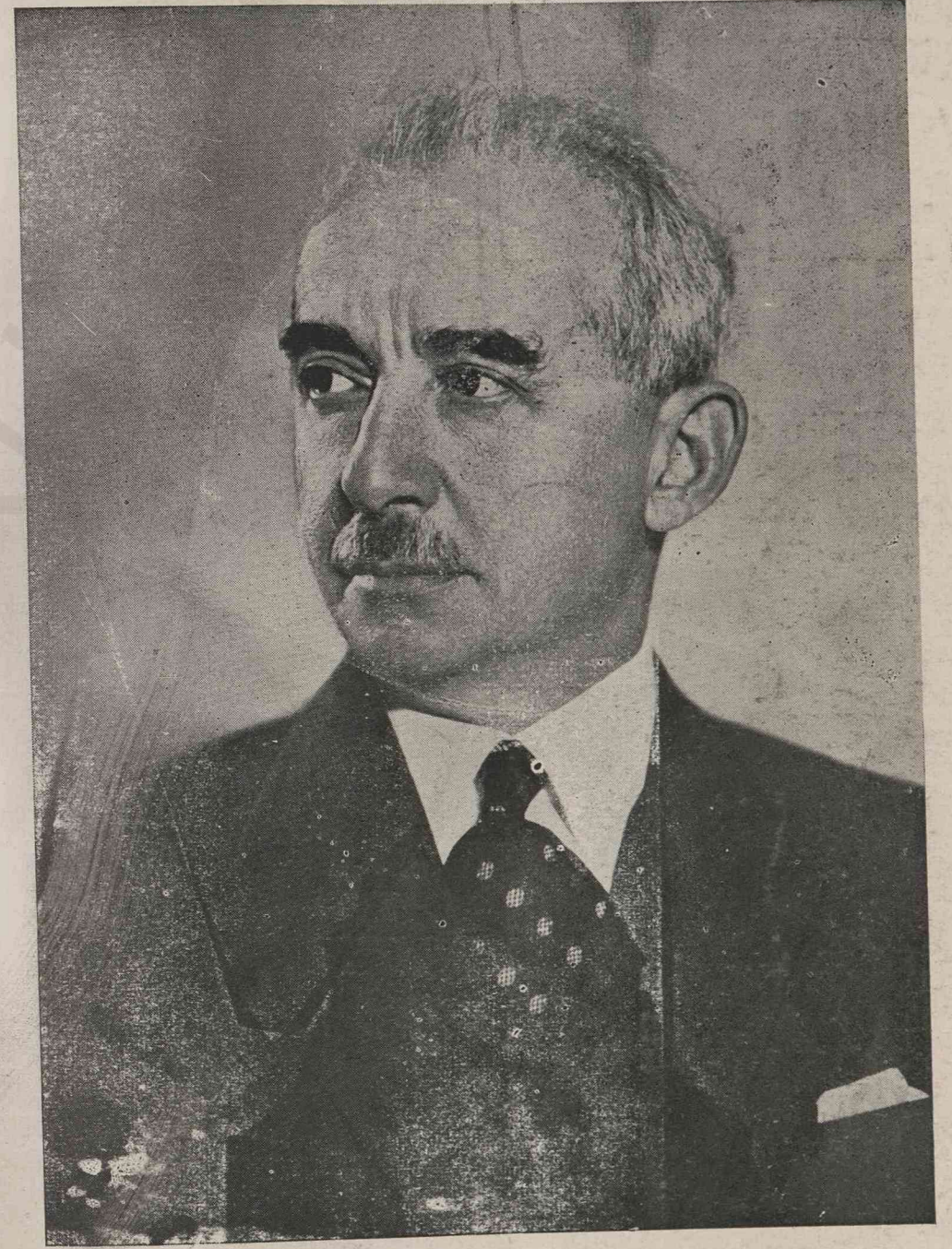
Umumî neşriyatı idare eden yazı işleri müdürü
Kemal DAĞLIOĞLU

Not: Bazı engeller dolayısı ile intişarı teahhura uğruyan mecmuamız
Nisan 1940 tan itibaren aylık olarak çıkmaya başlayacaktır.

Evimizin yeni idare hey'eti

Reis Hayrullah ÜRKÜN

Dil, tarih, edebiyat mümessili	Kemaleddin KARAMETE
Ar	Hikmet BORA
Gösterit	Ömer Sıtkı ERDİ
Spor	Nevzat YÜCEL
Sosyal yardım	Sait Azmi FEYZİOĞLU
Dershane ve kurslar	Mahmut DURAN
Kitapsaray ve yayın	Kemal DAĞLIOĞLU
Köycülük	Kemal ŞATIR
Müze ve sergi	Halid DORAL

Milli Şefimiz İsmet İnönü

OSMAN FERİT BAĞLAMIN
TÜRK TARİHİ KURUMUNA
ARMAĞANIDIR

Sayı: 14
Cilt : 2

ERCİYES

II incikânun
1940

KAYSERİ HALKEVİ DERGİSİ

1940 Yılına Girerken

Başka yere gitmek vesair sebeplerle evimizin muhtelif çalışma kollarında boşalan komite üyeliklerine yenileri seçilmiştir. Evimiz, bu suretle yeni yıla çalışma kadrosunu tamamlamış olarak girmektedir.

Halkevi çalışmalarıyla çok yakından ilgilenen sayın Valimiz Bay Şefik Refik Soyer, yeni seçim vesilesiyle yapılan komite üyelerinin tanışma toplantısına yüksek huzurlarıyla şeref vermişler ve bu fırsattan istifade ederek değerli irşatlarda bulunmuşlardır.

Toplantıda eski ve yeni

komite üyelerinin hepsi hazır bulunuyorlardı. Sayın Valimiz, kıymetli direktifleri ihtiva eden bu konuşmasında;

halkevinin gaye ve prensipleri içinde vazife almanın her münevver için bir yurd ve vicdan borcu olduğunu tebarüz ettirmişler, bu türlü hayırhah mesainin insana vereceği manevî huzura temas ederek ırkımızın muttasıf bulunduğu ezeli has-

Sayın Valimiz Bay Şefik Refik Soyer

letleri hatırlatmışlar ve muvaffakiyet temennisinde bulunmuşlardır.

Sıcak bir samimiyet havası içinde başlayıp geç vakta ka-

dar devam eden bu toplantı çok istifadeli olmuştur. Her arkadaş halkevi maksad ve prensiplerinin çerçevelediği büyük memleket dâvası üzerinde düşüncelerini açık ve samimi bir dille anlatmış. görüş ve düşünüşlerin tam ahenk ve ittifakı içinde konuşmalara son verilirken herkes iman ve enerjisinin tazelenmiş olduğunu hissetmiştir.

Halkevi ailesine böyle sa-

mimî ve istifadeli bir gece yaşattığından dolayı kendisine teşekkür edilen sayın Valimiz, bu türlü toplantıları teşvik ve her fırsatta aramızda buluncaklarını vaid buyurmuşlardır. Mecmuamızla ayrıca alâkadar olan sayın Valimize yazı ailemiz adına burada şükranlarımızı arz etmeği bir vazife sayıyoruz.

ERCIYES

YENİ ÇALIŞMA KADROMUZ

Dil, Tarih, Edebiyat :

Bayan Nazlı Gaspralı	Başkan	Lise türkçe öğretmeni
Bay Turgud Tarhan	Mümessil	Maarif müdürü
" Nuri Olcay	Üye	Lise tarih öğretmeni
" Kemâl Karamete	"	" fransızca öğretmeni
" Şefik Türker	"	" tarih öğretmeni

A R :

Bay Hikmet Bora	Başkan ve mümessil	Lise musikî öğretmeni
" Sabri Kazan	Üye	Etiler okulu öğretmeni
" Halil Sapmaz	"	Hususi muhasebe memuru
" Mustafa Yazar	"	Belediye kâtibi
" Ali Baran	"	Ahmet P. okulu öğretmeni

Gösterit :

Bay Adil Ünal	Başkan	Elektrik ayar memuru
" Ömer Sıtkı Erdi	Mümessil	Lise müdürü
Bayan Rezan Kayder	Üye	Lise öğretmeni
Bay Said Adsal	"	" "
Bayan İclâl Haksel	"	Enstitü öğretmeni

Spor Komitesi :

Bay Mehmet Ötüken	Başkan	Lise tarih öğretmeni
" Nevzat Yücel	Mümessil	Lise beden terbiyesi öğ.
Bayan Melâhat Erkmen	Üye	" " " "

Bay Arif Gürz
Bay Mustafa Atak

" Mütেকaid yüzbaşı
" İş müfettişi

Sosyal Yardım :

Bay Zühdü Güven	Başkan	Şahiye müdürü
" Said Azmi	Mümessil	Avukat
" Hazım Gönen	Üye	Eczacı
" Hulûsi	"	Doktor
Bayan Cavidan Ada	"	Cumhuriyet okulu öğ.

Halk Dershaneleri ve Kurslar :

Bay Mahmud Duran	Mümessil	İlk tedrisat müfettişi
" Zeki	Başkan	Lise matematik öğretmeni
" Lütü	Üye	" " "
" Feyzullah	"	Ahmet P. okulu başöğ.
" Süreyya	"	Mimarsinan okulu öğretmeni

Kitapsaray ve Yayın :

Bay Ekrem Erkmen	Başkan	Lise edebiyat öğretmeni
" Kemâl Dağlıoğlu	Mümessil	" türkçe öğretmeni
" Hayri Özdemir	Üye	" " "
" Galib Güneri	"	" " "
" Sahir Üzel	"	Nafia başkâtibi

Köycülük :

Bay Cevdet Çit	Başkan	Lise almanca öğretmeni
" Kemâl Şatır	Mümessil	Avukat
" Fahri Bilge	Üye	Ziraat Bankası müdürü
Bayan Sadriye Gökdel	"	Lise coğrafya öğretmeni
Bay Haydar Gaspralı	"	Doktor

Müze ve Sergi :

Bay Enver Karay	Başkan	Lise tarih öğretmeni
" Halid Doral	Mümessil	Müze müdürü
Bayan Niğmet Ener	Üye	Enstitü öğretmenlerinden
Bay Edip Ertürk	"	Lise tarih öğretmeni
Bayan Nihal	"	Lise tarih öğretmeni

Yeni bir Hızın Eşiğinde

Yazan : Maarif Müd.
Turgut Tarhan

Açıklığı severiz Çünkü; ırkımızın hasletidir. Göğüs göğüse döğüşerek bazı kuvvetini tanıtan Türk, kafa cidalinde de üstün olduğunu gösterecektir. Anadolu yaylası asırların çereçvesi içinde tam bir geriliğin hüsrânını taşıırken; 16 yılın cidali içinde ona can, ona zindelik vermek fevkalâdeliğin tâ kendisidir. Mezar taşına başını koyarak azemet rüyaları gören bir neslin harabesi içinde bu günün uyanık ve yaratıcı zihniyeti barınmaz. Bu günün hızı içinde çakar gibi bir vasfımız vardır.

"Her yıldırımında bir gece, bir gölge devrilir."

Bu ölçülü ve plânlı hızın içinde halkevlerinin inşacı, ter kipçi, şuurlu rolüne bilhassa işaret etmek isterim. Dokuz kolun, dokuz huzmesi içinde vuzuh kazanan bu nesil, halkevlerinin arı ve duru her işaretini, ikazını, tedbirini malederek idrâkine ve benliğine yığacaktır.

İşimiz ve eserimiz bir iddiadan ziyade bir ihtiyacın adesesile görülmelidir. Her beldenin fikir varlığı içinde - kuvvetine

göre - parlıyan ışıklar o yerin ve binnetice bütün yurdun müşterek güneşi olacaktır. Bu itibarla bu ışıklar bir iddia mahsulü değil, inkılâbı işliyen fikrî ilcalardır.

ERCİYES yeni ve genç elerde inkılâbın bu ilde idealini hazırlıyan bir sanat ve fikir örneğidir. İnkılâbı karakterize edecek en kuvvetli vasıta yazı olacaktır. Onu yarın şümüllemiş, dalbudak salmış büyük bir oluşun sahibi görürken; hiç bir maddî mukabele beklemeden çalışan bu feragat kütlesini, kalem ve fikir sâsâbiplerini, halkevinin temiz gayesi içinde, inkılâbın bizi doyuran huzurunda saygı ve sevgi ile selâmlar onları takdis ederiz.

İnkılâbın menşure benziyen renk ve ışık tufanı içindeki hüviyetini tanıtmak, onu nesillere içire içire okutmak ödevi halkevlerinin ve onun organı olan bu mecmuaların en baştaki ve en sondaki işidir.

Halkevleri yurdun sosyal hareketlerine renk ve mana

verirken, onun bu ahenkli dekoru içinde en devamlı çağır-tıyı yapacak gene bu mecmualardır.

İnkılâbı temelleştiren, onu kütlenin idrakine tıpatıp mal eden fikir ve hareketleri gözden geçirirken vesika diye ele alacağımız bu yazıların hususî bir vazife taşıdığını da unutmıyacağız

Memleketin içtimâî hareket ve âdetlerini, folklorunu, mitolojisini, hülâsa: varlığını ve orijinalitesini selâhiyetle tebarüz ettirecek yazıları bulmak,

okumak zevkinden mahrum kalmıyacağımızı zannediyorum. Halkevlerinin mâna ve iman taşıyan sakfî altında bir milletin varlığı işlenirken bugünkü münevver zümreyi bu dava etrafında harekete davet etmek ıztırasındayiz.

Kayseri gençliğinin enerji ve iz'anına miyar olacak bu mecmuanın tekâmül yolu üzerinde ve bu çok kutsî davanın havâirleri arasında en inkişafı yolu bulacağına inanıyor ve seviniyoruz.

Yaylâya Giden Kızlar

İçimde aşkı sızlar
Yaylâya giden kızlar.
Kıvrak, çapkın yıldızlar
Yaylâya giden kızlar

Diken değil taş olsa,
Bahtıma yoldaş olsa,
Kalbe akan yaş olsa,
Yaylâya giden kızlar.

Bakırdan güğümüne,
Saçının düğümüne,
Ölürüm, ölümüne,
Yaylâya giden kızlar.

Sevginin bestesine,
Başığın destesine,
Bayılır saz sesine,
Yaylâya giden kızlar.

Gönülde ırmak olur,
Neşeye kaynak olur,
Hülâsa oynak olur,
Yaylâya giden kızlar

Hicranından kurtulsam,
Ne gam kalır, ne tasam.
Yalnız size eş olsam,
Yaylâya giden kızlar.

T. Tarhan

İRÂDE

İrade, insanda aratılan en büyük meziyettir. İnsan, duyguları, ve hattâ tefekkürüyle diğer mah lûklardan pek az fark arzeder. Fakat iradî hareketlerle muhakkak ki hakikî insan olmağa gider. Tabiat bütün insiyakî ve reaksiyoner hareketlerin merkezlerini birer telle beyine bağlamıştır. Bütün refleksleri evvelâ beyne aksettirip irade süzgecinden geçirdikten sonra zâhire vurmalı. Bu, çok zor ve çok zahmetli bir iştir. Bu, her işte, her tefekkürde ve her duyguda kendini yoklamak, kendini ölçmek, eskilerin "muhassebe nefsiye", dedikleri derunî muhakeme ile olur.

Kuyruğuna basılan bir kedi derhal dişlerini ve pençesini batırır. Bu tamamilen nuhai - şevkiden gelen bir aksülameldir. Böyle hareket eden insanlar da çoktur.

Sakin zamanlarda iradeyi istimâl kolaydır. Fakat hakikî irade terbiyesi, âsabın gergin ve fevran halinde olduğu zaman dizginlenmesiyle mümkündür.

İrade merkezlerince kontrol edilmeyen hareketler sadece birer refleksdir ki ne ölçüsü ve ne de tevlid edeceği akibet malûm olamaz. Onun için değil midir ki halk arasında "keskin sirkenin kabına zararı olur.", denir.

Muvaffakiyetin sırrı iradî olmaktadır. Bir tahlil ve teemmülden sonra girilen teşebbüs mutlak muvaffak olur.

Düşünceye, harekete ve çeneye dizgin vurmak gene kolaydır. Fakat hisleri, hissî reaksiyonları gemlemek çok zordur. İşte iyi ve hakikî insan bu kemale erebilendir.

Ö. S. Erdi

TÜRK ŞEHNAMECİLERİ

Yazan: Ekrem ERKMEN

Şimdiye kadar farsça olduğu zannedilen Şehname'nin aslı türkçedir.

Türk - İslâm saraylarında saltanatın ananevî icaplarından biri de sanat ve ilmi himaye etmektir. Tâ Emevîlerden başlayarak bütün müslüman saraylarında olduğu gibi şark ve garpte millet mukadderatını elinde tutan türk hükümdarları, buna riayet etmeği ödenmesi mutlaka lâzım bir borç bilmişlerdir.

Onuncu asrın sonlarında, Gazneli Mahmud'un emrile, Firdevsî'nin vücade getirdiği meşhur "Şehname", bu ananenin eşsiz bir eseridir. İran, dört asırlık istilâların incittiği millî gururunu, bu destanın satırlarında avuturken, dünya edebiyatı da eşine ender rastlanır bir şaheser kazanmış oluyordu.

Şehname'nin haiz olduğu bu iki ehemmiyet dışında, yalnız bizi alâkadar eden diğer bir cihet de, Anadolu'da yeni bir edebî hareketin - şehnamecilik - uyanmış olmasıdır.

Oğuz Türkleri, tarihin sevki ile, garbe doğru akarken daima İran üzerinden geçmiş

ve islâm kültürünün fars süzgecinden geçen bir vahdeti içine girmeye mecbur kalmıştır. Nihayet Anadolu'nun mukadderatı, bir defa Türklerin lehine halledildikten ve Oğuzlar, Selçuk Ailesinin idaresi altında, şark hakimiyetini elinde tutacak bir kudrete malik olduktan sonra da bu manevî mağlûbiyetin devam ettiğini, esefle, görüyoruz. Artık, türk varlığını alâkadar eden en esaslı meselelerden, ferdî zevkleri okşıyan en basit eğlencelere kadar, her sahada, bu yabancı tesir asırlarca kendini gösterecektir.

11 - 13 üncü asırlarda İran dil ve edebiyatına Türklerin gösterdiği yakın alâka, bu tarihî zaruretin kaçınması güç akibetlerinden birisi halindedir. Türk dili farsçanın fevzi tazyiki ile millî rengini her gün biraz daha kaybediyor ve türk edebiyatı İslâmlıktan önceki yüksek şahikasından kayarak karanlık bir uçuru-

mun derinliklerine yuvarlanıyor.

Selçuk saraylarıyla müslüman merkezlerin bu yabancı dil ve edebiyata gösterdikleri yakınlık *şehname* üzerinde derin bir sempati derecesine yükseldiği zaman, münevver tabaka arasında *şehname* okumak, tercüme ve şerhetmek hattâ *şehnameden* efsaneler *vaiz etmek* sanatın ihmâl edilmez şartları arasına girmiş bulunuyor.

Bundan başka selçuk hükümdarları *şehnamenin* uyardıracağı hususî tesirlerden, kendi mevkilerini tahkim eden bir gaye de gütmektedirler.

İşte bütün bu âmiller bir araya getirilince iran dil ve edebiyatı tesirile, türk dilinin takip ettiği yeni istikametinin tayininde *şehnamecilik*in de hususî bir rol oynayacağı meydana çıkar.

Hemen ilâve etmek lâzımdır ki bu gayretler, Firdevsinin yarattığı eserin gaye ve neticelerinden çok uzaktır. Bu eserlerin tebarüz ettirdiği fikirler tarihin her sahifesinde rastladığımız türk kahramanlıklarını aksettiren birer *epope* yaratmış olmaktan ziyade islâm ideolojisi içinde kalan basit bir taklit hareketidir.

Bu çeşit eser yazarların başında Hoca Dehhanîyi tanıyoruz. Selçuk Hükümdarı üçüncü Alâettin Keykubat' tan farsça bir *şehname* yazmak emrini alan Hoca Dehhanî on üçüncü asırda lâdinî klâsik edebiyatın biricik mümesilidir. Başladığı eseri ikmâl edip etmediği malûm değildir. Ancak *şehnamecilik* faaliyetinin ilk müteşebbisi olarak tarihe malolmakla kalıyor. Bu *şehname* 11 - 13 üncü asrın yukarıda çizdiğimiz hususiyetleri içinde vücut bulmuş, biricik eser olamaz. Bundan başka eserlerin de yazılmış olmasına muhakkak nazarile bakılabilir.

Bazı millî hareketleri ile - meselâ türhçeye verdiği ehemmiyet gibi - tanılan Karaman sarayı ise, bu sahada da, Hoca Dehhanînin eserini tercüme ile iktifa eder.

Osmanlı sarayına gelince ; 14 üncü asırdan itibaren Anadolu'nun yegâne hâkimi olmak istidadını gösteren bu zinde kuvvet, birbuçuk asırlık uzun mücadeleden sonra siyasî bir vahdet temin ettikten başka Avrupaya korkulu günler yaşatan bir varlıktır. Bilhassa feodal türkmen beylerinin imhası, ilim ve sanat hareketlerinde Osmanlı saraylarının da-

ha millî bir gaye takip ettiklerini gösterir. Farsça ve arapça yazılmış eserleri türkçeye tercüme eden bu beylerin sarayları, ilim ve sanat adamları ile dolu idi. Bütün bu sanatkârlar 14 - 15 inci asırlarda Osmanlı sarayındaki ilim ve sanat hareketine hız vermişlerdir.

Bu ve başka âmillerin tesirile, otuzdan fazla şairin Fatih zamanında devlet hazinesinden maaş aldığını biliyoruz. Esasen kendisi de şair olan Fatih Mehmet ve sadrazamı Mahmut paşadan başlayarak bütün devlet adamları birbirleriyle yarış ederek ilim ve sanatı himaye etmekte idiler.

Osmanlı sarayının *şehnamecilik*e ehemmiyet vererek bu çeşit eserlerin yazılmasını teşvik etmesi muhakkak idi.

Fatih Mehmet, bu çeşit eserlerin ilki olarak şair Şehdiye farsça bir *şehname* yazdırmak istedi ise de, Sehi ve âli tezkerelerinde ancak mukaddemesine rastladığımız bu eserlerden henüz istifade edilememiştir.

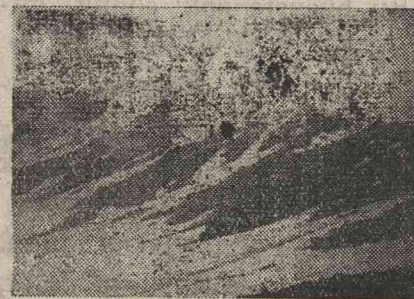
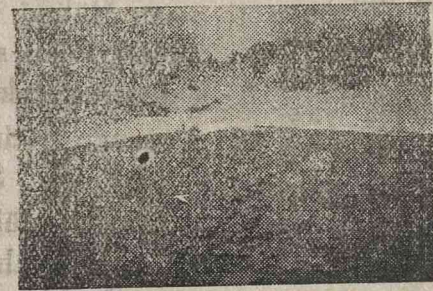
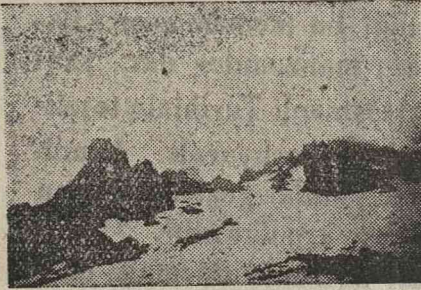
Bu hususta çok sönük geçen Bayezit II ve Selim devirlerinden sonra Kanunî, *şehnamecilikle* beraber diğer sanatlara da ehemmiyet vererek değerli eserlerin vücut bulmasına zemin hazırlamış oldu. Saraydaki kâtip, mücellit,

müzehip ve ressamların da *şehnamecilerin* emrine verilmesi Kanunî'nin bu işe ne derece ehemmiyet verdiğini açıkça göstermektedir.

Fethullah Arif ve Eflâtun Şirvani'nin semeresiz gayretlerinden sonra 1569 da bu makama geçen Sayid Lökman birçok mühim eserlerden başka meşhur "*Hünernâme*," sini yazdı. Said Lökmanın o devre kadar malûm tarihlerden istifade ederek vücade getirdiği bu mensur eser (Babinger; manzumdur der, yanlıştır.) Osmanlı Tarihinin teşekkülünden başlayarak kendi devrine kadar geçen vukuatın süslü bir kronikasıdır.

Asıl üzerinde durmak istediğimiz eser; Talikîzade, Hasan Hükmî ve şair Ganizade Nadirî'den sonra bu makama geçerek çok kıymetli bir eser vücade getiren İbrahim Mülhemi'nin *Şehinşahnamesi*dir. İbrahim Mülhemi'nin bu eseri Bursalı İahir beyden başlayarak Alman Babinger, Necip Asım ve bu menbalardan istifade eden diğer müdekkîler tarafından farsça olarak gösterilmektedir. Yalnız üstad Fuat Köprülü "*Millî Edebiyat Ceryanının İlk Mübeşşirleri*," adlı kitabında Necip Asım'a atfen bu eseri farsça olarak

göstermekle beraber Murad IV ün emrile vücut bulan Şehinşahname'nin farsça olmasına hayret eder. Filvaki bu eser üstadın tahmini vechile, farsça değil türkçedir. 70 beyitten ibaret mukaddemesi farsçadır. İbrahim Mülhemî eserinin başında bu mes'ele dolayısıyla, şayanı dikkat bir hadiseye temas etmekte ve hülâsatan: "Yüksek tabaka farsçaya, asıl halk türkçeye ehemmiyet verdiği için, ben de eserinde bu-

na riayet ederek mukaddemeyi farsça, asıl eseri ise türkçe yazdım., demektir.

Muhtevası itibarile de ehemmiyete lâyık olan Şehinşahname, şimdiye kadar, maalesef, tetkik edilememiştir.

Fiadevsinin eserile başlayan bu faaliyetin son sahifesini dolduran Şehinşehname, denilebilir ki, bu sahada vücude gelen eserlerin en değerlisidir.

Kayseri

Kayseri havalisi pek eski zamanlardanberi dünyanın bellibaşlı yollarının birleştiği bir yerde bulunduğundan, burada, daima ehemmiyetli bir şehir bulunmuştur.

Yazan

İmar Komisyonu tarih - Coğrafya Raportörü

Kemaleddin KARAMETE

Kayserinin müstakbel imar plânının tanziminde nazarı dikkate alınmak üzere Vilâyet İmâr Komisyonu tarafından hazırlanan raporu tarihî ve arkeolojik kıymetine binaen aynen neşrediyoruz.

Kayseri yeryüzünün tanıdığı en eski şehirlerden birisidir. Çevresinde binlerce yıllık tarihî eserlere rastlanan Kayseri, medeniyet ışığını ilk defa yakmış olan şehirlerden olması itibariyle pek yerinde olarak öğrenmeğe hak kazanmıştır.

Kayserinin en eski devirlere ait eserler ihtiva etmesi muhakkak olmakla beraber bugün üzerinde en az (6000) senelik uzun bir devrin medeniyet âsarını taşımaktadır.

Şimdi *Kültepe* denilen *Etiler* zamanında *Kaneş*

tesmiye edilen ve bugünkü Kayserinin esasını teşkil eden bir şehir, o devirlerde dünyanın siyasî ve İktisadî hayatında mühim bir röl oynamakta idi. *Kaneş* müstakil bir İti Krallığı idi. Kaneşliler bugünkü kayserililer gibi tüccarlıklarile meşhurdurlar. Faizle ödünç para verip alırlardı. Para makamında maden külçeleri ve saire kullanırlardı. Burada o zaman bankacılık usulü de câri idi. Kaneşten yüksek tahsil görmek için Babile gitmiş bir talebenin, babasından hayat pa-

halilendiği için ikinci bir seferde daha dolgun bir çek yollamasını istediğini gösteren bir tablet Kültepede elde edilmiştir. O zamanlar Kaneşte büyük ticarethaneler bulunuyor, seyyah ve tüccarlara kredi bile açılıyordu. Kültepede yapılan bazı hafriyat neticesinde pişmiş topraktan yapılmış binlerce çivi yazılı tabletler bulunmuştur. Zaten buranın çivi yazısı tipik bir karakter arz etmektedir. Umumî eti çivi yazısından başka hususiyetler gösterdiğinden bu yazıya kapadokya çivi yazısı namı verilmektedir. Bu yazıların mündericatı konturatolar, senetler, faturalar, tarihî vesaik ve sairedir. Bugün Kültepe pişmiş toprak masnuatı, dünya müzelerini zenginleştirmektedir. Bilhassa Kayseri Müzesinde mühim bir karahüyük kolleksiyonu vardır.

Kaneşliler şimalden Kapadokyayı Egeye rapteden, keزالık Kapadokyayı Mezopotamyaya ve Suriyeye bağlayan yollardan gidip gelirlerdi.

Kaneşte Etilerle beraber Asuriler de bir ticaret kolonisi halinde bulunmakta idiler. Bunlar şehrin dış taraflarında oturlardı.

Kültepe veya Karahüyükte şimdiye kadar nâtamam bâzı

hafriyat yapılmıştır. Daha büyük ve ilmî bir hafriyatta birçok yeni eserler bulunacağı muhakkaktır. Bu havalide Eti Hiyeroğlifi yazılı abideler, taş üzerinde kabartma ilâhlar, insan, arslan, kartal ve saire heykelleri, tunç, bronz, demirden heykeller bulunmuştur. Bunlardan gayet mühim Eti Hiyeroğlifini havi kitabeler, arslan ve kartal heykelleri Kayseri Müzesinin kıymetini artıran eserlerdendir. Billhassa gayet güzel bir Eti Hiyeroğlif yazısı numunesini ihtiva eden Karakuyu Kitabesi Ebedi Şef Atatürk tarafından uzun uzun tetkik edilmiştir.

Hülâsa: Kaneş medeniyeti Millâttan evvel 4000 den 1200 ze kadar devam etmiş ve burası o çağların her cihetten en ehemmiyetli bir mintakası olmuştur.

Kayseriye 20 kilometre mesafede bulunan, bugün Kültepe yahut Karahüyük denilen eski Kaneş şehrinin bulunduğu bu mevkii ziyaret için dünyanın her tarafından her sene birçok âlim ve seyyak gelmektedir.

Etilerden ve Asurilerden sonra Kayseri havalisini Gaskalar, sonra Muşkiller ondan sonrada Frikyahılar elde etmişlerdir. Bu sıralarda şehir Kaneşten başka bir tarafa

nakledilmiştir. Bu havalide şimdiki halde bilinen bu ikinci şehrin adı Mazakadır. Bu şehrin yerinin Lifos dağı civarında Hisarcıkta veya Kayserinin yanındaki Eskişehirde bulunmuş olması muhtemeldir. Bu sonuncu ihtimal daha kuvvetlidir. Belki Erciyes ve havalisinde yeri malûm olmıyan başka şehir bakıyeleri de vardır.

Eskişehir Kayseriye çeyrek saat mesafededir. Burası bir zamanlar nüfusu gayet çok bir şehir imiş. O sıralarda Akatların da istilâsına uğramıştır. Bilâhere burayı (M. E. 606) Medler, persler, Lidyalılar, Kapadokyalılar, Büyük İskender; İskenderin halefleri ellerine geçirmişler ve nihayet Romalılar burasını elde etmişlerdir.

Bu şehre Mazakadan sonra bir aralık Özepya adı verilmiş sonra tekrar Mazaka olmuş ve bilâhere Romalılar şehrin adını Sezar'a atfen (Sezare) şeklinde koymuşlardır.

Daha sonra Bizanslılara geçen bu şehirde bunlar birçok eserler bırakmışlardır. Eskişehir sırtlarında hafriyat yapılacak olursa yeni birçok eserlerin meydana çıkacağı muhakkaktır. Çünkü şimdiye kadar burasının ancak satıh kısmı araştırılmış, sikkeler, heykeller, gözyaşı şişeleri ve

saire meydana çıkarılmıştır. Birçok ta eski mezar açılarak kıymetli eşya elde edilmiştir. [1]

Bizanslıların son zamanlarına doğru Eskişehir eteklerinden yavaş yavaş bugünkü yerine kaymağa başlamıştır. Bu şehrin o zamanki şehircilik bakımından ileri bir şehir olduğu elân görülmektedir. Erciyesten gelen suları muntazam su yolları ve künkler vasıtasıyla şehre va binalara getirmiş oldukları bugünkü bina enkazlarının duvarlarındaki künklerden anlaşılmaktadır. Yapılan bazı ufak hafirlerde saray temelleri bile meydana çıkmıştır. Haricte kalan duvarlar hâlâ ihtişamlı bir manzara arz etmektedir. Küçük taşlar bir araya getirilmiş ve dondurularak yekpare bir kaya halini almışlardır. Bu kalın duvarların birçokları yıkılmıştır. Birkaç tanesi henüz dik durabilmektedir. Şehrin sirk yeri bile hâlâ seçilebilmektedir.

Bizanslılardan sonra burayı (260) Sasaniler, (690) Emevîler, Abbasîler ele geçirmişlerse de kuruluşundanberi esas sekenesi Türk olan bu yeri Bizanslılardan en nihayet eski sahipleri Türklerden Danişmentliler zaptetmişlerdir.

Danişmet Melik Gazi Bizanslılarla çarpışarak birçok

[1] Vaktiyle burada bir gün dolaşarak eski eser ve paraları toplayan bir adam, bunları Kayseriden Avrupa'ya sevkeden bir ticarethaneye satarak bir haftalık maaşetini temin edermiş. Şimdi bu ticarethane Paristedir.

şehirlerle beraber Kayseriyi de onlardan almış ve Danişmend diye hükûmetini kurmuştur. Kayseri bu hükûmetin gayet mühim şehirlerinden birisi olmuştur. (1084)

Danişmentlilerin Kayserideki en mühim eseri Ulucami ve medresesi, Pınarbaşında Melikgazi köyünde bir kale ile gayet muhteşem türbeledir.

Danişmentliler bu havalide bir asır kadar hüküm sürdükten sonra (1174) senesinde Selçuk hükümdarlarından Kılıç Arslan II tarafından bunların saltanatına nihaye verilmiştir. Bu suretle Kayseri Selçukilerin eline geçmiştir.

Kayseri Selçukilere geçtikten sonra bunlar tarafından bugünün insanlarını hayrette bırakan şaheser abidelerle süslenmiştir.

Bu eserler Türklerin bu yerlere çok eski zamanlardanberi sahip olduklarına dair en ehemmiyetli tapu senetleri mesabesindedir. Bunlar emsalsiz camiler, medreseler, türbeler, kervan saraylar, hanlar, hamamlar, köprüler, çeşmeler ve sairedir. Bunların en meşhurları vilâyette Bünyan kazasında Karaday ve Sultan Hanları, Ürgüpte Sarıhan ve Taşkınpaşa camii ve saire Erkilette Hıdırlıyas tepesindeki

abide Develi köyündeki eserler vesairedir. Şehirde ise hiç bozulmamış şekilde İçkale Yoğunburç da dahil olmak üzere Dışkale ve mütemmimatı, bugün dünyanın sayılı müzeleri sırasına geçen Arkeoloji Müzesinin bulunduğu Honat medresesi, muazzam iki kapusu olan ve Türkiyede eşi olmayan Honat camii, Hamamı ve bunları yaptıran Mahperi Hatunun istirahat ettiği Kayserinin bir incisi olan Honat Hatun kümbedi, şimdiki Türkiye sınırları dahilinde dünyada ilk defa olarak yanında hastanesiyle beraber Prenses Gevher Nesibe tarafından yaptırılmış Çifteler veya Şifaiye ve Gıyasiye denilen Tıp medreseleri, Eskibedesten kapusu şimdi Türk yazıtları müzesi olan Saha biye medresesi, Haçıkılınç camii ve medresesi Güllük camii, Döner kümbet ve şehri süsliyen diğer abidelerdir. Bunlardan Şifaiye ve Gıyasiye medreselerinin resmi; ehemmiyetine binaen Türk Tıp tarihi kurumunun diplomasına konulacaktır. Bu Tıp medresesinin açılış günü türk tıbbiyesinin mebdei ittihaz edilmiş olduğundan her sene tıbbiyeliler tarafından yıl dönümü kutlulanmaktadır. Bu kadar ehemmiyeti haiz olan

ve her sene bir çok seyyahlar tarafından ziyaret edilen bu binanın şimdiki halde hiç olmazsa kapusu tamir ettirilerek muhakkak bir yıkılmadan kurtarılması lazımdır. (Diğer Selçuk eserleri yapılaş tarihleri sırası ile başka asarı atıkanın adlarıyla birlikte bu yazının sonuna konulmuştur)

Selçuk hükümdarı Kılıç Arslan II hayatının son günlerini istirahatla geçirmek için memleketini iki oğluna taksim etmiş; Kayseride bunlardan Nureddin Sultan Şaha isabet etmiştir. Bu iki kardeş arasında büyük mücadeleler olmuş şehirler birinin idaresinden diğerine geçmiştir.

Bu sırada Anadolunun Moğollar tarafından istilası vuku bulmuş ve Kayseri İlhanilerin eline geçmiştir. Moğol hakimiyeti altında kalan Selçukilerin son Hükümdarı Alâeddin Keykubat III ün oğulları tarafından katli üzerine Anadolu İlhanilerin tayin ettiği valiler tarafından idare edilmeğe başlamıştır. (1302)

Konya Selçukileri zamanında Moğol orduları Kayseriden üç dört defalar geçmişlerse de Kayseri yine Selçuk devleti ülkesinden sayılmakta idi. Fakat bu defa

Kayseri tamamen Moğolları n Rum vilâyetine bağlanmıştır.

Bu fırsattan istifade ederek Selçukilere tabi olan Beyler de istiklallerini ilân etmişlerdir.

Sonradan İlhanilerden Emir Çoban bunların çoğunu İlhani idaresi altına almıştır. Oğlu Demirtaş (1317-1327) ilk zamanlar Kayseride İlhanileri temsil etmekte idi. Fakat sonradan İlhanilere isyan etmiş ve bir takım vakalar sebepleri olarak (1327) de Mısırdaki katl olunmuştur.

Kayseri Anadolunun diğer büyük şehirleri gibi Selçukilere merkezi hükûmetlik vazifesi de yapmıştır.

Kayseri bir aralık da Mısırın Türk hükümdarlarından Baybars'ın eline geçmiştir. Baybars Mısır hududunda Elbistanda mağlup ettiği Moğol ve Selçuk ordusunu takiben hükûmet merkezi Kayseriye gelüp hükûmetini ilân ile namına para bastırmıştır. Demirtaşın sonra Anadolu valisi Alâeddin Erdana olmuştur. (1337) bu zat Anadoluyu muvaffakiyetle idare etmiş sonradan Mısır himayesine girmiştir. Mısır Sultanının vefatında istiklalini ilân ederek Erdana hükûmetini kurmuştur. Evvelce Sivas merkez yapmışsada sonra

ları merkezi Kayseriye kaldırmıştır. Bunların Kayseride başlıca eseri Köşk medrese ve Kümbetidir. Erdanalardan Ali bey sefahatla vakit geçirdiğinden (1375) de Karaman-oğlu Alâeddin bey Kayseriyi ele geçirmiştir. Sıvasa çekilen Ali bey kendisile beraber gelmiş olan Kayseri kadısı Burhanettin Ahmedin teşvik ve yardımile bir ordu toplayıp birlikde Kayseriye girmişlerdir. (1377) de Kayseriyi Karaman oğullarından geri almışlar, Ali bey tekrar Kayseriyi merkez yapmıştır. Kadı Burhaneddin Ahmedide kendisine vezir tayin etmiştir. (1380) de Ali bey bir seferde ölmüş yerine oğlu Mehmet geçmisse de küçük olduğundan Naibi selçukilerden Şarki Karahisar valisi Kılıç Arslan seçilmiştir. Fakat Kadı Burhaneddin Ahmet bu sene içinde bir fırsat düşürerek bunu öldürtmüş ve kendisi Naip olmuştur. Amasyadaki kuvvetli bir rakibininde muharebede öldürttüpten sonra Kayserideki Erdarhaneddin Ahmet uzun müddet bu havalii muvaffakiyetle idare etmiş dirayetli bir zat idi bir çok muharebeler yapmış nihayet (1397) senesinde Akkoyunlu Aşireti reisi Karayölük Osman beyle vuku bu-

lan muharebede katledilmiştir. Kayserideki Şeyh müeyyet çeşmesi bu devre ait eserlerdendir.

1397 de Kayseri Karaman oğulları eline geçmiştir. Fakat az sonra (1397) Yıldırım Bayezidin istilâsı üzerine çekilmeye mecbur olmuşlardır. İşte bu suretle Kayseri ilk defa Osmanlı türkleri idaresine geçmiştir. Belkide kayseri o zaman Sıvasta bulunan Şehzade Ertuğrul beyin idaresi altında idi.

Karaman oğullarının zamanında Kayserideki tarihî eserler bilhassa Kale tamir edilmiştir. Yine bu sırada resmi muharebatın Türk dilile yapılmasına bilhassa dikkat edilmiştir. Ürgüpte birde güzel camileri vardır.

Argıncık köyündeki Haydar bey köşkü denilen ve dünyada o devirlere ait yegâne sivil mimarı numunesi olan binada belki bunlar zamanında belkide daha evvel yapılmıştır.

Kayseri Osmanlı idaresine geçtikten az sonra 1402 de Timurlenk tarafından zaptedilmiştir. Timurlenk giderken Kayseriyi (1403) Karaman oğlu Mehmet II ye bırakmıştır. Dönüşünne yine Kayseriye uğramıştır.

(Devamı Sahife 441 de)

ERCİYES

*Uzaktan uzağa Erciyes Dağı
Canlandı gönlümde yine duyunca
Ne olur yaylânda kursam otağı
Bir bahar gününde seher olunca*

*Her yanından billûr kaynaklar akar
Mor menekşe, sümbül, nergisler kokar
Bülbüller dem çeker, âhular bakar
Aşkı ecelleyen şafak atınca*

*Sen bir Türk dağsın aslın sorulmaz
Yücesin, yüceden kemlik umulmaz
Senin asaletin sonsuzdur solmaz
Sonbahar çağında her şey solunca*

*Tekir yaylâsında kuzular meler
Billûr bağlarında keklikler öter
Dikecoğlu der ki gözümde tüter
Şanlı Erciyesin boylu boyunca*

15 - 12 - 939

DIKECOĞLU

Kayserililer

BASLANGIÇ

Yazan

T. C. Ziraat Bankası Müdürü
Fahri Bilge

Mecmuamız değerli üstad Fahri Bilge'nin yazı yardımlarını temin etmiştir. Üstadın Kayseri ve havalisinin yetiştirdiği güzide şahsiyetler hakkındaki ilmi tetkiklerini KADI BURHANEDDİN'den başlayarak gelecek sayımızdan itibaren sırasıyla neşredeceğiz.

Herkesin bildiği bir hakikattir ki medenî dünyada halâ mevcut mamur ve müterekki şehirler saymakla bitmiyecek kadar çoktur. Bu şehirlerin pek büyük bir kısmı vücud bulmazdan binlerce yıl önce hükûmet merkezi olan (Kayseri) nin tarihteki mevkii, cildlerle eser yazılmasını istilzam edecek derecede parlaktır. Bu itibarla (Kayseri), müstesna bir ehemmiyet arzeder.

Kayserililer, Ehemmiyetçe (Kayseri) den hiç de geri kalmazlar. Esasen ferd üzerinde verasetin ve içtimai muhitin tesiri tabii bulunduğu gibi coğrafi mevkiin ve iktisadî vaziyetin tesiri de aşikârdır. (Kayseri) nin şerefli mazisi de, memleket halkının heman bütün dünyada meşhur taşkın zekâsında ve fitrî kabiliyetindeki müessirler arasında sayılabilir.

Türlü türlü inkilâblar ve idarî değişiklikler yüzünden arada sırada ikbalî idbara yüz tutan (Kayseri), sinesinde yetiştirdiği çok zeki ve azimkâr evlâdlarının yurd içinde ve dışındaki eksilmez faaliyetlerine medyun bulunduğu iktisadî ehemmiyetini, - heman da kurulalıdanberi - hiç kayib etmemiş; adını her zaman her yer de takdirle andırmıştır.

İktisadî sahada bu derece ilerliyen bir memleket halkının ilimde, şiirde yüksek san'atlarda ve kahramanlıkta geri kalması ihtimali var mıdır? Elbette yoktur.

(Kayseri), eski devirlerdenberi mühim bir ilim merkezi olarak tanınmış; garp Türklerinin ilk (Tıp medresesi) 1205

[Hicrî 602] senesinde (Kayseri) de kurulmuştur. [1]

(Kayseri) nin, diğer vilâyetlerimizin pek çoğunda yetişenlerden keyfiyet ve kemiyetçe daha üstün âlimler ve şairlerle değerli san'atkârlar yetiştirdiği de muhakkaktır. Kayserililerden yurd hizmetinde çok bariz yararlıklar ve kahramanlıklar gösterenler ve devlet adamları arasında yüksek mevkiler alanlar da az değildir.

Şimdi teessürle kaydi lâzım gelen bir eksiklik var ki bu da başka yerlerde memleket büyüklerini, âlimlerini, şairlerini ve ediplerini tanıtan eserler vücutte getirildiği halde (Kayseri) de yetişenler için ortaya böyle bir eser konulamamasıdır. [2]

Mevcut boşluğu doldurmak güçtür. Hem de uzun zamana tevekkuf eden bir iştir. Lâkin bu iş için hiç teşebbüste bulunmamaktan, imkân hasıl oldukça münevverlerimizin, tanıtılması lâzım gelen şahsiyetlere ait bilgilerini ortaya koymaları - şüphesiz ki - daha doğrudur.

Ben fırsat buldukça (KAYSERİLİLER) başlığı altında topladığım notlardan bir kısmını peyderpey neşre karar verdim. ileride hepsinin bir araya toplanması ve kitap halinde bastırılması mümkün olursa ne mutlu bana!..

Fahri Bilge

[1] Kayseride (Çifteler) adı ile anılan, tarihi kayıtlara ve rivayetlere göre (Gıyasiye) ve (Şifaiye) namı altında (Nazariyat = Medrese) ve (Amejiyat = hastahane) kısımları birbirine bitişik olmak üzere ikiye ayrılan bu kıymetli abidenin şimdiki mülevves, m hmel ve en musanna kapısının harap halini görüp teessür duymamak mümkün değildir.

Hükûmetimizce, çok değerli ve sayın Maarif Vekilimiz (Hasan Âli Yücel) in Vekillikleri esnasında olsun bu tarih ve san'at abidesinin - fazla vakit geçirilmeden - tamir ve tathir ettirilerek korunmasını bekleriz.

[2] Muhterem Ahmet Remzi Akyürek, geçen sene içinde kendisile teşerrüfümde Kayser şairleri hakkında yazı bir eserlerinden bahsetmişlerdi. Bu kıymetli eser henüz basılmadığından istifade edilemiyor. Bununlabeleder esasen Kayseride yetişen şairler arasında şiirleri muhterem üstadın gözlerine ilişmiyen ve bu yüzden değerli eserlerinde yer alamayan daha hayli simalar bulunduğu kaniim.

F. B.

SECIYE

İnsan karâkterinin teşekkülünde bir aşî
ameliyesinden ibaret bulunan
terbiyenin rolü nedir ?

Yazan

Nazlı Handan GASPRALI

Efkâr ve hissiyat hey'eti umumiyelerile seciyeyi, ene'yi teşkil ederler. Ve bu suretle seciye efkâr ve hissiyatın terkibi ve umumî çizgi-leri içinde fizyolojik teşekkülâtın ifadesidir.

Seciye hayatın rüşeymlenmesile beraber teşekküle başlar, onunla birlikte inkişaf eder ve tedricî surette tekâmül safhalarını geçirdikten sonra nihayet kat'î şeklini iktisap eyler.

İnsan ne kadar ulvî fikirle mahmul, ne kadar necip hislerle meşbu olursa o kadar yüksek o kadar asîl bir seciye gösterir. Yüksek adamlar yüksek fikirlerle yüksek hislerin terkibini teşkil ve yüksek seciye irae ederler ve bu ulvî vaziyetlerinde hey'eti içtimaiyenin yüksek sınıfını tertip ve temsil eylerler. Büyük filozoflar, büyük şairler, büyük san'atkârlar serdettikleri fikir ve hisler içinde seciyelerinin ulviyetini ızhar ederler; nitekim eser

müessirin aynası, amel âmilin ma'kesi değil midir ?

Kâinatın bütün unsurları da kendilerine hâs bir seciye maliktirler ve bu seciyeleri kendi fizyolojik teşekkülâtını saf ve berrak bir surette inikâs ettirirler. Madde, nebat hayvan ve insan kendilerine mahsus evsafı haizdirler ve bu evsaf kendi seciyelerini teşkil eder. Kendi fizyolojik teşekkülâtını irae eyler.

Acaba seciyenin teşhisi için fizyolojik teşekkülâtın daha mevsuk bir alâmet var mıdır? Esasen seciye doğrudan doğruya fizyolojik teşekkülâtın neticesi değil midir?

Acaba niçin kâinatın unsurlarında cinsî farklar mevcuttur. Acaba niçin madde, nebat, hayvan ve insanlarda tenevvüler var? Çünkü onların fizyolojik teşekkülâtı yaşadıkları coğrafi muhitin muhassasıdır. Filvaki coğrafi muhittir ki fizyolojik teşekkülâtı tertip eder ve ne vakit irsiyet kanununda kendi tesirini muhitin

tesiri ile birleştirirse o zaman fizyolojik teşekkülât muhtelif evsafın hey'eti umumiyesi yani seciyesi ile mahmûl olarak tamamlanmış olur.

Şu halde madde, nebat, hayvan ve insan kendi fizyolojik teşekkülâtını yaşadıkları muhite ve meziyetler veya seyyieler gibi muhtelif nesli mahiyetleri devreden intikali irsî kuvvetine bizzat med-yundurlar. Muhtelif şekil ve nevileri dahilinde elektronun mütenevvi ihtizazlarının miktarını temsil eden madde muhit ile muhtelif imtizaçların tesiri altında tahavvül ve tenevvü eder.

Nebat, hasıl olduğu muhitin icabatına göre ve irsiyet kanununun kendisine devrettiği mahiyetler dahilinde teşekkül eder, renk ve rayiha iktisap eyler. Muhit kendi tesirini hayvanın fizyolojik teşekkülâtı üzerine ister istemez icra eder. İrsiyet kanunu dahi kendi hükmünü tatbik ederek muhtelif nesli ahvali ona devir ve nakleyler.

İnsan da kâinatın diğer bilcümle unsurları gibi kendi fizyolojik teşekkülâtında doğduğu ve yaşadığı muhit şeraitinin ve irsiyet kanununun kendisine devir ve naklettiği nesli mahiyetlerin terkibini teşkil eder.

İşte bu zarurî ahvalin tesiri altındadır ki beşerî tenevvüler husule gelir. Ve bu tenevvüler fizyolojik ve psikolojik sahalarda müvazi istikamette yürürler.

Zaten fizyoloji ve psikoloji yekdiğerinden ayrılamazlar, birbirini itmam ve ikmâl ederler. Psikoloji, fikirlerle hislerin fizyolojisi değil midir? Hatta bazı hususî ahvalde fizyoloji ve psikoloji birleşirler, aynı mahiyeti iktisap ederler ve müteradif olurlar.

Bu suretledir ki cemiyeti beşeriye dahilinde muhtelif kavimler husule gelir ve seciyelerinin ana çizgileri içinde, doğdukları ve yaşadıkları muhite göre çevik veya batî, zeki veya gabî, neş'eli veya vakur, hadidülmizaç veya mutedil olurlar. Nasıl ki muhtelif neviler dahi teşekkül ederler ve bunlar seciyelerinin teşauplerinde irsî istikaklara göre cevval veya ahmak, ciddi veya hafif meşrep, serkeş veya halim, iyi veya kötü, gayyur veya tenbel, kanaatkâr veya sefih olurlar ve kendi fizyolojik teşekkülâtının doğrudan doğruya tesirini haizdirler. Binaenaleyh ne biri kendi meziyetlerinden tefahur edebilir, ne de diğeri seyyielerinden mes'ul olabilir. Netice illetin vazifesini deruhte ede-

bilir mi ve bizzarur muhtelif tecellilerde mes'uliyet hissesi olabilir mi?

Ancak harici amillerin muhassalası insan kendi fiillerinin doğrudan doğruya faili olmadıgından mesul addedilemez. İnsan ancak teşekkül etmiş olduğu veçihle düşünür, uyar ve işler. Gerek fizyoloji, gerek psikoloji noktai nazarından sarf olunan bütün gayret ve ihtimamlar insanın seciyesini tamamiyle tebdil edemezler.

Terbiye insanın iyi temayülleri tenmiye ve kötü inhimaklerini izale etmek gayesini istihdaf eylerse de bu husustaki teşebbüslerine ancak kısmen muvaffak olabilirler. Terbiye iyi temayülleri tenmiye edabilirse de kötü inhimakleri tashihten acizdir. Terbiye bir aşı ameliyesidir. Ancak sağlam bünyelerdir ki aşığı kabul ederler. Alil bünyelere aşı ameliyesi müessir olmaz, nasilki dinç nebatlar aşığı kolaylıkla kabul ederler, cılızlarda istenildiği kadar muvaffakiyet hasıl olmaz.

Şu halde terbiye yani fizyolojik ihtimamlar seciyenin tenemmüv ve inkişafı hususunda bir âmîl teşkil etmekle beraber muhit ve irsiyet kanununun tesiri tahatta tahassul etmiş olup bü-

tün teşekkülâtı tesmim etmiş olan kötü inhimakleri şimdilik esasından tamizleyebilecek vaziyette değildir.

Belki istikbalde fizyoloji ilmi teşekkülâtın kusurlarını kökünden tashihe muvaffak olacaktır. Ozaman terbiyenin vazifesi ne kadar kolaylaşacaktır. Halbuki heyhat O zamana kadar terbiye insanın seciyesini islâh hususunda büyük bir rol oynayamayacaktır.

Ahvali hazırda terbiye neşteri, fizyolojik teşekkülâtın her tarafına yayılmış, kök salmış olan kötü inhimakler kanserini tedaviden âcizdir ve işte bu sebeplerden dolayıdır ki yüksek talim ve yüksek terbiye fena temayüllerle doğmuş insanlar üzerine hemen hiç bir tesir icra edemezler ve bunlar ancak kader (Fatalement) kabilinden olmak üzere bizzarur kötü, şerir, cani olurlar. Bunlar islahı mümkün olmıyan de jenerlerdir.

Bilcümle harici haller, hayatın muhtelif tezahürleri dahi bilhassa daimî bir mahiyeti haiz oldukları takdirde insanın seciyesi üzerine icrayi tesir ederler, onu az çok sarsarlarsa da onda esaslî bir tahavvül husule getiremezler.

Tekâmül şekli altında tabii

Onaltıncı Yılda

*Dünya gelsin de görsün, mesafe ne, zaman ne.
Nasil birden değişir, yurt denilen bu anne.
Şimdi beton bir kale, şimdi çelik bir divar,
Her gün yeni bir oluş, yeni bir yükseliş var.
Memleket yepyeni bir aydınlığa koşuyor.
Makineler durmadan toprakla boğuşuyor.
Dün kağıt gıcirtısı uyuştururken yeri,
Bozkırı çınlatıyor bugün tren sesleri.
Kâfi geliyor bize seneler değil aylar,
Sarıp kuşatmak için bu ana yurdu raylar.
Plânlı bir yürüyüş, otomobilli, yaya
Gök kanada kavuştu, stepler fabrikaya
Zaferle dönüyoruz açılan her savaştan
Azmettik ana yurdu yapmaya yeni baştan.
Her vatandaş bir ordu, her genç şimdi bir kaya.
Yirmi milyon Türk bugün çelikten birer tabya.
Şimdi çakan bir şimşek, şimdi gergin bir yayız.
Ve bu büyük dâvada onaltıncı yıldayız.*

Haşim Nezihi OKAY

veya sun'î inkişaf ve inhitat şekli altında tabii veya sun'î tedenni teşkil eden inkılâplar ancak uzun devirlerin ceryanile hasıl olabilir

Ecdadımız medenî milletlere ilim, ahlâk ve cesaret sahalarında rehberlik etmiş ve pek yüksek varlık göstermişlerdir.

Türk milleti asırlarca bilgisiz ve alâkasız padişahların kötü idarelerinde tahammülsüz ıstırap çektikten sonra günün birinde kanında mevcut olan asil, necip seciye büyük

Önderimiz Atatürkte ecdadımızdan çok daha mâtekâmil bir şekilde gösterdi ve bundan sonra da memleketimiz ve yüksek Şefimiz İsmet İnönü milletten her türlü fedakârlık istiyecek olursa, bu millet yine kendinin, yüksek seciyesini cihana bir defa daha tanıtacaktır.

Ben öyle düşünüyorum ki eşsiz şeflerimizin emeklerini, prensiplerine muti ve sadık kalarak gösterdikleri yolda çalışmakla ödiyebiliriz.

Nazlı Handan GASPRALI

SEYRANI

(1807 - 1866)

Yazan : Haşim Nâzihi OKAY

Bu eseri Develi Halkesine
ve Develi gençlerine ithaf
ediyorum.

H. N. O.

Eskiden Seyrani adını işitince basit bir tekke şairi der ve üzerinde durmadan geçerdim. Fakat tâli ve tesadûf beni bir yıldır ki bu büyük şairin yurdundaki ortaokulda çalışmaya sevkedip kendisini hakkile okuma ve üzerinde durma imkânlarını verince, kanaatımın yanlışlığındaki büyüklüğün derecesini anladım ve kendi kendime bu çocukça gafletimden hicap duymaya başladım. Bugün hiç tereddüt etmeden diyebilirim ki Türkiyede az çok şiirle meşgul olduğunu iddia eden ve şairlik davasında bulunan kimse Seyraniyi okumamışsa Türk edebiyatının, Büyük Türk halk edebiyatının çok büyük bir tarafını görmemiş ve tanımamış demektir. Seyrani o kadar geniş bir âlemdir.

Onda belki Karacaoğlan'daki gibi kadın ve aşk mevzuları yoktur. Fakat bu onun, böyle iptidai ve harcı âlem şeylere değer vermediğinden, uğraşmaya tenezzül etmediğindendir. O, büyük filozof şair Yunus gibi ölüm, ahiret, ruh, Allah denen mütefizik mevzularla kemal, hakikî insanlık, fazilet gibi maddî olmıyan manevî varlığımıza ve iç dünyamıza dayanan esaslarla, kafasında beliren bu büyük davaların halli ile uğraşır ve onlara cevaplar hazırlar:

Bir mürşide olsam cırak Bir olurdu yakın ırak
Kemiğim yapsalar tarak Yar zülfünün tellerine

Diyen şair her halde bizlerden daha başka bir âlemin adamıdır ve büyük Yunuse yakın bir kudret taşımaktadır. Seyraniyi bektaşiler de kendilerinden sayar. Hakikatte ise o ne bektaşî ve nede melâmîdir. O, sadece hakkı ve hakikati ve perdenin arkasını görmüş bir kâmilidir. "bir gerçeğin tekkesine seremedim postum seni,, dediği postunu kendi yüksek dergâhına serdiğinin farkında değildir. Bu itibarlardır ki bütün yazılarında Seyraninin bize bilemediğimiz bir âlemden bahsettiği ve bize bu âlemin en gizli ve meçhul noktalarına

esrarlı kıtalarına doğru sürüklediği görülmektedir. Seyranide tabiat mevzuları arayanlar da aldanacaktır. Zira onun madde ile, maddenin güzelliği ile olan alâkası o kadar az ki. Bu itibarlardır ki Seyrani 19 uncu asır halk edebiyatında ve Türk edebiyatında başlı başına bir merhaledir, bir şahikadır ve yine bu bakımdan büyük Yunus'un bir devamı, bir zeyli sayılabilir. Seyraniyi okumak için mutlaka daha önce Yunusü veya Yunusü okuduktan sonra arkasından mutlaka seyraniyi okumalıdır, bunlar o kadar birbirlerini tamamlamaktadırlar. gelişigüzel aldığım şu parçaya bakın:

Seyrani kaldır parmağın
Vaktidir hakka durmağın
Deryaya akan ırmağın
Katra, olsam sellerine

Fikir bakımından taşıdığı harukulâdeliği bir tarafa bırakıyorum. Ya şu ifadedeki samimiyet ve sadelik.. Seyrani baştan aşağıya kadar işte hep böyle muazzam bir âlem.

HAYATI

Şairin hayatı hakkındaki malûmatı ancak Develili Müftü zade Sayın Öğretmen Bay Hazımın "Sânihatı Seyrani,, adlı kitabından alabiliyoruz. Elimizde başka hiç bir memba yoktur.

Seyrani 1807 de Develinin Oroza mahallesinde doğdu. Babası o mahallenin imamı Cafer Efendidir. Şairin Develide iki yıl kadar süren bir medrese tahsili vardır Ondan sonra nerede ve ne okuduğu belli değil. Seyrani, Mecit devrinde İstanbul'dadır. Zamanının saz ve kalem şairleriyle tanışmış ve hürmet görmüştür. Fakat bir müddet sonra bazı mühim şahsiyetleri hicvettiği için sürülmek üzere iken nüfuzlu bir hemşerisinin delâletile Develiye kaçmış ve artık bir daha çıkmamıştır. 1866 baharında vefat eden bu şairi bugün üzerinde Ortaokul binası yükselen, kasabanın eski mezarlığının, şimdi okul bahçesinin cenubi şarkisine düşen bir mahalle gömülmüştür. Daha sonra mezkûr mezarlık ortaokul arsasına tahsis edilince toplanan kemiklerle birlikte Seyraninin kemikleri de bugünkü mezarlığa nakledilmiştir. Seyraninin bu büyük şahsiyetini tebcil ve hiç olmazsa lâıyk olduğu hürmete bir karşılık olmak üzere ya kasabanın münasip bir yerine veya

asıl gömüldüğü yer olan ortaokul bahçesine bir taş dikerek Develinin yarınki nesillerine büyük Seyraniyi hatırlatmak Develi Halkevine düşen bir borçtur.

Bay Hazımın kitabından öğrendiğimize göre merhum şiirlerini aruz ile yazdığı zaman yazmak suretile, hece ile yazdığı zaman ise irticalen ve elini başının üzerinde gezdirerek, gözlerini sabit bir noktaya dikerek söylemiş.

Gene Bay Hazımın ifadesine göre merhumun musiki kabiliyeti az olmasına rağmen kırık telli y mruyumru sazını omuzundan düşürmezmiş. Seyrani; aruz ile olan şiirlerini İstanbul'a gidip kalem şairlerle temas ettikten sonra yazmıştır

Seyrani hakkındaki eserlere gelince

Şairin asıl kendi yazısı ile olan divanı maalesef meydana yoktur. Vereseleri dahi ne olduğunu bilmemektedirler. Ancak vaktile Develide Kaymakamlık yapmış Çapanoğullarından meraklı bir zatın Seyraninin külliyatını derleyip toplayıp götürdüğünü işittim Bugün berhayat olmıyan bu zatın, Kırşehirde avukatlık yapan Bay Salih 'zzet adlı bir oğlu bulunduğunu öğrenmiş bulunuyorum. Kendisinden bu bapta malûmat istiyeceğim. Bundan başka gene bundan 4 sene kadar evvel Develide Tahrirat kâtipliği yapan Bay Halis adlı birinin dahi seyraninin külliyatını muhtevi büyük hacımda bir cöngü alıp Samsuna gittiğini söylediler

Matbu eserlere gelince Seyraniye ait maalesef elimizde üstad öğretmen sayın Bay Hazımın eski harflerle basılmış "Sânihatı Seyrani,, sinden başka bir şey yoktur. Bir de Konservatuar müdürü Yusuf Zıyanın Sanihatı Seyraniden seçilme 15 kadar şiiri muhtevi Seyrani adlı Türek harfleri ile basılmış küçücük bir broşürü vardır. Bundan başka Kayseri Şairleri adlı ve henüz basılmamış bir eseri mevcut olduğunu haber aldığım Üsküdar kütüphanesi sabık hâfızı kütübü üstat Kayserili Bay Ahmet Remzinin de mezkûr eserde Seyraniden bahsetmesi çok muhtemeldir. Kendilerinin malûmatına mura-caat eyliyeceğim.

Bu eser nasıl meydana geldi?

Halkiyat ile meşgul olanlar bu işlerin zorluğunu herkesten daha iyi bilirler. Daha üzerinden 25 sene bile geçmemiş bir şahsiyet hakkında böyle bir incelemeğe kalkılsa varılacak netice yine husrandır. Nerde kaldı ki Seyrani gibi

ölümünün üzerinden 72 kocaman sene geçmiş ve hayatında asla takdir edilmediği gibi açlık ve sefaletle mahkûm olarak yaşamış bir adam...

Bir defa elde hiç bir vesika yektur. Bilgilerine müracaat edilen kimseler de ya müstağni veya nemelâzımcı davranırlar ve sonra mahfuzatlarının ne dereceye kadar asla uygun ve doğru olduğu da şüphelidir. Yalnız itiraf etmek gerektir ki ben yine bu mevzu üzerinde öğretmen sayın Bay Hazımın hazır ladiği ve binbir meşakkatle meydana getirdiği Sânihatı Seyrani gibi bir eserle karşılaşmış bulunuyorum. Eserden yaptığım istifade hiç bir türlü teşekkür ve minnettarlıkla ödenemeyecek kadar büyüktür. Bu itibarla üstat Hazım Ulusoyu burada bir kerre daha saygı ile anmayı borç bilirim. Sâyi meşkûr olsun. Bundan sonra sırasile kıyı ve kösedeki bir hayli cönkleri buldurup tetkik ettirmek imkânlarını hazırlıyan ve beni teşvik edip cesaret veren ve muazzam kütüphanesinden istifade ettiren Kayseri Ziraat Bankası müdürü Bay Fahri Bilgeye teşekkürü borç bilirim.

Kezalik mahfuzatlarından hayli istifade ettiğim ve Seyraninin kız tarafından torunu olan Fenese çarşısında bakkal Hasanla Camikebir mahallesinde Kör Hafız Eyübe teşekkür etmek borcumdur.

Bundan başka bu yoldaki mesaimi duyupta Seyraniyi sevmeleri dolayısıyla gerek malûmatlarından, gerekse mevcut vesika ve cönklerinden beni haberdar edeceklere de şimdiden peşinen teşekkür etmek isterim.

Develi Halkevi Kitapsarayı Kolu Başkanı
ve Ortaokul Direktörü

Haşim Nezihi OKAY

"Sanihat,, sahibi üstad Hazım Ulusoy Seyraniyi nasıl izah ediyor

Seyraninin namı ardından birçok efsaneler sürüklenmektedir. İşte birkaç nümune: Bir yaz mevsiminin mehtaplı gecesinde mahalle mescidininin mamı bulunan pederinin kapısı vurulur. Ve cemaat dışarıda kaldı; sabah namazının vakti geçiyor gibi sesler yükseliyor. Pederi yatağından telâşla fırladı. O zaman on beş yaşında bulunan oğlu Mehmedi Camiyi açmağa ve kandilleri yakmağa gönderir. Çocuk mesci diaçar,

fakat kandilleri yanmış bulur. Donuk ve ölgün ışıklar saçan kandillerin şuai raşedarı altında muntazam saflar bağlayan yeşil kavuklu, ak sakallı, iri göğdeli, mehip kıyafetli, nurlu simalı bir cemaat görür. Titrer, korkar, düşer, bayılır ve günlerce ortadan kaybolur. Yavrusunun böyle esrarengiz bir şekilde gaybubetinden dolayı annesi ağlar, çırpınır. Nihayet bir hafta sora Mehmetlikten Seyrani mahlaslı şairliğe istihale eden oğlunu baygın bir halde bağlarında bulur. Bu efsanevi vak'a halkın kanaatleri ile izdivaç ederek Seyrani namında coşkun ve erişmiş bir şair doğuruyor. Bu vak'anın efsane olduğunda ısrar etmek, halk nararında, esasatı diniyeden birini inkâr etmek kadar gûnahtır. Avamca Seyrani, pirlar elinden dolu içmiş bir hak âşıkıdır. İç yüzü rububiyete yönelmiştir. Bu kadar yüksek bir şahsiyete malik olan bu adamın müskirat kullandığını halk görüyor, yakıştıramıyor. Derhal mafevkalbeşer bir kuvvet bahşediyor. Seyraninin ihtiyarlık devresinde bazı asabî heyecanlar geçirdiği ve tarzı hayatında bir karışıklık, bir sendeleyiş vukua geldiği muhakkaktır. Ruhu bu buhranlar içerisinde çalkandığı zaman tuhaf şekillere girermiş. Ezcümle şarap bardaklarını kavuğunun arasına dizer, siyah çuha parçalarıyla sardığı çatal çöpü külâhının cephesine diker, üç tuğlu vezir onur ile mahalle mahalle dolaşmış.

Tercümei haline gelince; 1222 tarihinde Evereğin oroza mahallesini imamı Cafer efendinin sulbünden tevellüt etmiştir. İki sene kadar medresede kalıyorsa da zekâsının inkişafına mani olan bu köhne müesseseyi nefretle terk ediyor. Fakat oradan çıkınca ne yaptığı, nereye gittiği meçhul. Ancak tetebbuatının kısılgına rağmen en mühim mesaili içtimaiye ve ahlâkiyeyi halledecek kadar keskin bir nazar, geniş ve ihatalı bir kafa malik olduğu muhakkak. Anadolu'da halk tabakası üzerinde bir şairi âzam Hâmit nüfuzu taşır. Şiirlerinden birkaç parça ezberlememiş bir adama rastlanmaz. Şair, Abdülmecit devrinde İstanbula da gitmiş ve bazı mühim şahsiyetleri hicvetmiş, Cezalandırmak için aramışlarsa da bir hemşehrisinin delâleti ile memleketine kaçmıştır. Bir gün gözleri görmez olan bir ahabî: ah baba, der, artık bende dünyayı görecek göz yok. Seyrani derhal cevap verdi; Üzülme artık Dünyada

da görülecek yüz yok. Seyrani aruz veznile olan şiirlerini yazarak, hece ile olanları düşünerek söylemiş. 1283 tarihinin dilber bir baharında, acıklı ve sefaletengiz bir hayatın ıstıraplarına veda etmiştir. Mezarı Everekteki eski mezarlık üzerine yapılan mektep binasının şarkı cenubisindedir. Metfenin üzerine bir siyah taş dikmek suretile olsun faziletine, irfanına hürmet gösterilmemiştir. Aceba:

Akibet benzim gibi üstünde bir gün ot biter
Âşıkı sadıqlığım kabrim sana isbat eder

Diyen Seyraninin metfeni böyle acınacak bir şekilde mi kalmağa mahkûmdur?

Yakup Kadri Seyraniyi nasıl tanıyor

Her şeye basit ve behimî manâlar verildiği, her şeyde basit ve behimî manâlar arandığı bu devirde, artık hiçkimseye şiirin mukaddes menşinden bahse imkân kalmamıştır. Şairlere yarı velî, yarı nebî nazar ile bakıldığı, mezarlarına adaklar adandığı zamanlardan çok uzaktayız.

Ve gene onun içindir ki hürmetkâr bir elin kimbilir ne zahmet ve ne ihtimamla yalçın Anadolu topraklarından kekik, merzenkuş ve fesliğin gibi muattar ve mübarek otlardan müteşekkil bir demet halinde çıkardığı (Sanihatı Seyrani) hiç bir ferdin alâkasını celbetmedi. Ben ne bahtiyarım ki kırk yıl, o lâkayt ve hissiz muhitin havasile zehirlenmiş olmama rağmen halâ şu mermerden uzlet içinde bahsettiğim bu sade kır demetinin sert ve acı kokularında bile, cavidanî zevkler duymasını biliyorum.

İsmail Habib nasıl anlıyor [I]

On dokuzuncu asır birinci sınıf saz şairlerinin en meşhurları olan dört şair arasında Seyrani, şiirlerindeki ritm ve sıcak heyecan noktasından belki hepsine faiktir. Seyrani gerek aruz ve gerek hecede nazım tekniği itibarile de çok kuvvetli görünüyor. Bu yalnız enfûsî bir şair değildir; aynı zamanda gözlerini muhitine çevirmeyi de biliyor. Ayrı nizamiye mah-

[I] "Edebi Yeniliğimiz," den alınmıştır.

kemelerinin açılmasına zaruret hissettiren eski şer'îye mahkemelerinin feci berbatlığını şöyle anlatıyor:

Mahkeme meclisi icat olduğu
Çeşmei rüşvetin akmaklığından
Kaza bela ile âlem dolduğu
Kazların kadiya uçmaklığından
Selefin rüşvetle hüccet yazması,
Halefin anlayıp hüküm bozması
Yıkılan binanın birden tozması
Asıl sermayenin topraklığından

Koca şair yalnız mahkemelere, medreselere, softalara zülüm yapan zenginlere çatmakla kalmıyor; o, ta baştaki sultanlara hücumdan da çekinmiyordu. Yeni saraylar yaptıрмаğa başlayan Sultan Mecit devrine tarizlerde de bulunmaktadır:

Eski sarayları beğenmez oldu
Yere sığmaz oldu Sultan olanlar

Hele Enfüsî şiirleri çok liriktir. Halk şairlerimiz içinde hem duyan ve titriyen kabiliyet hem duyuran ve titreten kudret itibarile Seyrani birinci safta geliyor:

Aferin ey çeşmim yaşı
Yar yoluna akışın var
Cennetten mi çıktın acep
Tavuz gibi nakışın var

Fikir gibi görünen öyle şiirleri var ki hakikatte kalpten çıkmadır. Fikir orada bir gaze gibi kalbi örter; fakat o gazenin şeffafiyeti altında titreyen kalbi görebiliriz:

Ara bul şem'anı yakta
Su gibi engine akta
Ne tırnak idim ayakta
Ne taç gibi serde idim
Ne martıyım bahre daldım
Ne gemi ummana saldım
Ne er gibi avret aldım
Ne zen gibi erde idim

Fikrin kalbe inmesi, fikrin derinleşmesi demektir. Fikir ancak derinleşiyorsa şiir oluyor. Fikirsiz his dumandır; şekil

veremeyiz. Hissiz fikir kurudur; beğenmeyiz. Fakat histen öz alan fikir; İşte Seyraniden rasgele mısralar:

Aşkın iğnesi ile dikilen dikiş
Kıyamete kadar sökülmez imiş
Kemin kemliğinden bize ne zarar;
İyiler iyiliğin başa kakıyor
Toprağın Hâbili kabul ettiği
Şüphesiz yüzünün yumşaklığından
İbrişimden nazik sandığım güzel
Meğer pulat gibi bükülmez imiş

Ah, aşkın kudreti; meşhur Hallâcı Mansur Allahı kendinde görmüş *enelhak* demişti Seyrani ise hakkı kendisinde değil sevgilisinde görüyor:

Padişahı aşka olalı nedim
Çilehane oldu meskeni kadim
Enelhak demedim *entel-hak* dedim
Melâmet dalında astırdın beni

Dertli nin kara bahtım manzumesi gibi Seyraninin de var. Hangisi asıl, hangisi naziredir? Bu mecbul, fakat Seyraninin manzumesi insana ötekinden daha i li görünüyö :

Nice defterlerden ismim sildirdin
Gelmedi sesinden ses kara bahtım
Bahtın gemisinde velken yok bıldı
Durma lodös gibi es kara bahtım
Ağır meclisler de sıkılmaz iken
Mengeneye versen bükümez iken
Se rani arslana yıkılmaz iken
Dedirdin tilkiye pes kara bahtım

ERCİYES — Kayserinin yetiştirdiği bu güzide şair hakkında, kıymetli arkadaşımız Haşim Nezihi OKAY'ın bir kısım tetkiklerini daha önce neşretmiştik.

Bu sahadaki tetkiklerine devam eden arkadaşımız, büyük halk şairi ve filozofu SEYRANİ'nin yeniden birçok kıymetli eserlerini ele geçirmiş, ve bu suretle tetkiklerini esaslandırmış bulunmaktadır.

Bu itibarla - zaten tertip hatalarile dolu olarak çıkmış olan - eski makalelerin mevzuunu da içine alan bu değerli etüdü, tekrar okuyucularımızın tetkik ve istifadelerine sunuyoruz.

Belki:

KELİME

İnsan kelimelerle konuşur. Hattâ ne düşündüğümüzü bile kelimelere dökmeden anlayamayız. Zihin faaliyetimizi kelimeler idare eder. Bunun içindir ki şark kozmogonisi "Her şeyin evvelinde kelâm var idi.,, der ve "Varlık,, ın ilk illeti olarak "Kelâm,, ı kabul eder. Çürütülmesi pek te kolay olmıyan bu "Nass,, ın üzerinde vapılmış münakaşaları tekrarlamak niyetinde değilim. Kelimenin insan ruhunu teselli eden tek çare olduğunu ve yegâne hakikatin "Belâgat,, tan ibaret bulunduğunu söyleyen eski Yunan sofistlerini hatırlıyalım, bu kadarı kâfidir.

Bütün huzurumuzu ve iç muvazenemizi kendisinde bulduğumuz kelimeler, hakikatta ne kadar kaypaktır. Üzerine doksan kat apartıman çıktığımız bu kaypak temel en hafif bir rüzgârla yıkılır.

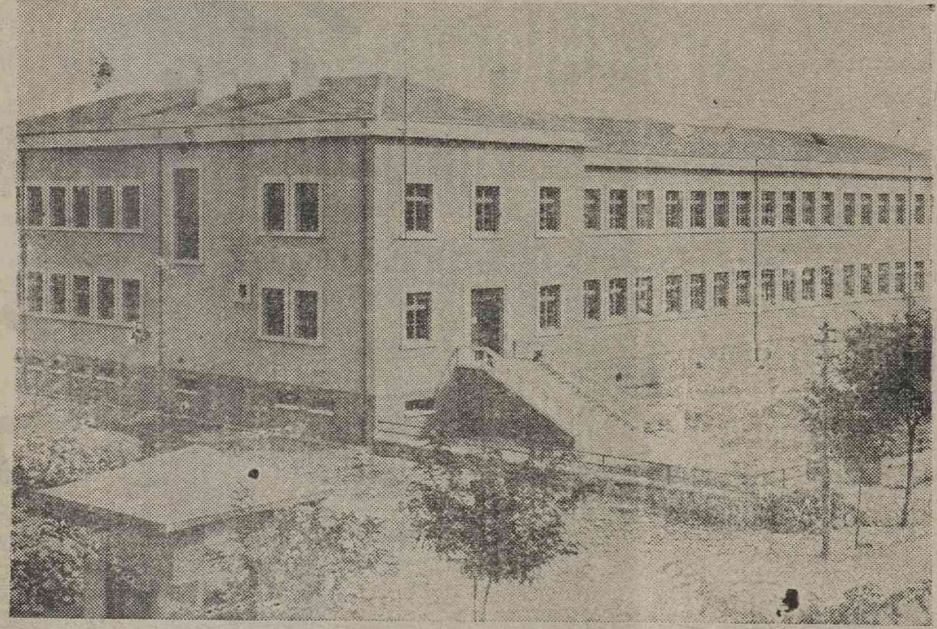
Bütün duygularımızı, düşüncelerimizi, dünya görüşlerimizi kendisi ile ifade ettiğimiz kelimelerin lûgat kitaplarındaki izahları biribirinin aynı olmakla beraber, bir kelimenin iki insan kafasında aldığı mâna ve uyandırdığı tedailer en az, o iki insanın fizyolojik yapısı kadar biribirinden uzaktır. Şimdiye kadar, meselâ "Fikir,, kelimesinin mânası üstünde ittifak etmiş iki filozof gösterilemez. Aynı mektebin mensubu olsalar bile iki şairin "Şiir,, anlayışları arasında da büyük farklar vardır.

İnsan EŞREF mahlûk olmasına rağmen ne kadar talihsizdir. Tek tesellisi kelimeler olduğu halde, beynine kan çıkaran on büyük derdi de gene odur. Şekispir boş yere:

"Kelimeler, kelimeler!, Diye bağrını kanatmazmış.

Bakışlarını içeri dünyasına çeviren bir insan için büyük üstadın çığlığını basmamak elden gelmiyor. Sâdi'nin "Söz

Kız Enstitüsü

Kız Enstitüsünün cepheden görünüşü

Bu ders yılı başında tedrisata başlayan Kız Enstitüsü Kayserimizin büyük bir ihtiyacını karşılamaktadır. Bu yüksek kültür ve san'at ocağını bize bağışlayan Cümhuriyet hükûmetine derin minnet ve şükranlarımızı arzederken Enstitünün kuruluşunu en yakın bir alâka ile takib eden sayın Valimiz Bay Şefik Refik Soyeri saygı ile anarız.

gümüş ise sükût altındır., Ve Orşilim'de Melik bulunan Davud oğlu Vâiz'in "Ahmak söz çoğaltır,, tarzındaki iymalar da bu bakımdan düşünülürse ne kadar baş döndürücüdür.

Düşünmek fakat susmak.. Her şeyin evvelinde "Kelâm,, değil, galiba düşünmek ve susmak vardı. Bakınız, gökyüzünün yıldızları konuşmuyorlar.

Konuşanın Peygamber bile olsa ölmesi, susan heykelin ise asırların üstüne bağdaşması belki de bundandır.

Kemal DAĞLIOĞLU

K ı z E n s t i t ü s ü n d e . .

« Kayserililer her şeyi öğrenmek,ilmek istiyorlar. Bu, her
muvaffakiyetin başı eğil mi ir? »

Dünya Erciyes'i görmeğe gelir. Bizim ERCİYES Kız Enstitüsünün merdivenlerini çıkarken içimizden şöyle düşü nüyorduk : "Cümhuriyetin Türk Kadın na bağışladığı bu kültür ve san'at ocağı Erciyes'ten daha

yüksek değil midir?," ve kendi kendimize söylenmeğe devam ettik : "artık Kayseriyi ziyarete geleceklerin tetkik edecekleri eserler yanında, her halde görmek istiycekleri bir de yeni eserimiz, Enstitümüz var.."

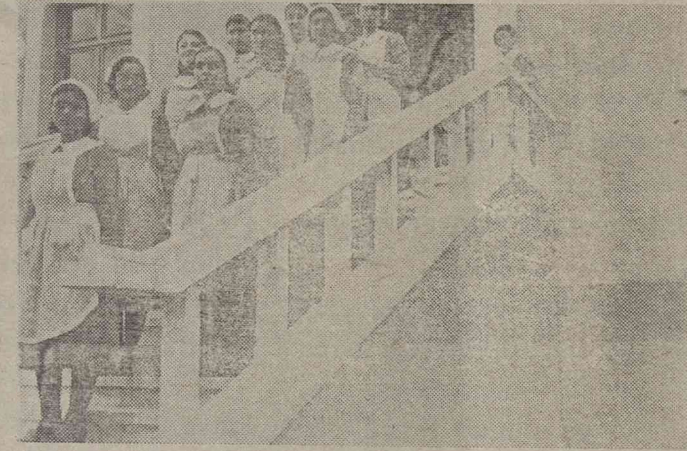
Kızlarımız ev idaresi dersinde

Entitütünün nazik müdürü Bayan Zekiye İlkesen'i kıymetli maarif müdürümüz B. Turgut Tarhanla bir mübayaayı işini müzakere ederlerken buldum. Maksadımı anlattım. Bayan Zekiye İlkesen telâşlı bir nezaketle :

— Mecmuanızın bu alâkasına teşekkür ederiz, dedi, yalnız daha işlerimizi yoluna koyamadık. Bakınız pencerelerimiz perdesizdir. Şimdi onu konuşuyorduk. Keşke bu ziyareti..

Belli.. Sayın Bayan bu ziyareti birkaç hafta sonraya tehir etmemizi istiycekler. Cümlesini tamamlamalarına fırsat bırakmıyorum:

— Bu ziyareti değil, bu ziyaretleri devam ettireceğiz. Perdeleriniz takıldığı zaman gene geliriz, dedim. Sayın Maarif

4 B. Sınıfı temizlik yapmağa gidiyor

Müdürü bana iştirâk ettiler.

Bayan İlkesen gülümsedi:

— Ben gazetecilerle konuşmasını pek beceremem. Aceba ne soracaksınız ?

— Hiç bir şey soracak değilim. Sadece gördüklerimi ve gelişigüzel konuştuklarımızı aynen yazmağa çalışacağım. Zaten ben de bu işin amatörüyüm. Arada bir gazeteciliğe heveslenirim de..

Maarif Müdürü mübayaa bahsini tekrar açtı. Piyasanın maruf ticarethanelerinden bazılarının

adı geçti. Tayyare Fabrikasının atelyesinde neler yaptırılabilceği görüldü. Ertesi gün için fabrikaya gidilmeğe karar verildi.

Bayan ilkesen bana:

— Bunları da yazacak mısınız? dedi. Kahvemini son yudumunu alıyordum:

— Evet, dedim, hattâ demin kulak müsafiri olduğum hususî bir şikâyetinizden ve şu nefis kahvenizden bile bahsedeceğim.

Gülüştük.

— Allah aşkınıza bunları yazmayın, dedi. Daha iyisi, siz bana sual sorum da, cevap vereyim. Böyle daha iyi olmaz mı müdür bey?

Maarif müdürü bol kahkahalar arasında cevap verdi:

— Ben gidiyorum. Allah birinize sabır, birinize kolaylık versin!

Sayın Turgut Tarhanı teşyi ettik. Akşam yaklaşıyordu. Fotoğrafları bir an önce almak lâzımdı. Bayan İlkesenle birlikte sınıflara girdik. bir taraftan fotoğraf alıyor, bir taraftan konuşuyorduk, söz arasında öğrendiklerimi aynen yazıyorum:

Bayan Zekiye tahsilini Avrupa'da ikmâl etmiştir. Üç sene

İkinci sınıf Tabiiye dersinde

Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsünde öğretmenlik yaptıktan sonra Ankara san'at öğretmeni okulu çiçek şubesi öğretmenliğine tayin edilmiştir. Sekiz senedenberi bu vazifede bulunmaktadır. Kayseriye Enstitüsünün tesis hazırlıklarını ikmâl etmek üzere muvakkaten gelmiştir. Kayseriyi çok iyi bulmuş. Talebelerin mektep disiplinine riayetlerinden, ödevlerini ifadaki ciddiyetlerinden ve bilhassa enstitüye bağlı akşam kız san'at okulunun gördüğü rağbetten çok memnundurlar. "Kayserililer her şeyi öğrenmek, bilmek istiyorlar. Bu, Her muvaffakiyetin başı değil midir?," diyorlar. Tahsil müddeti 2 yıl olan akşam kız san'at okuluna 12-45 yaşındaki okur - yazar bayanlar alınmak lâzım gelirken burada istisnâ bir muamele yapmışlar. Okur - yazar olmıyanları da kayıt

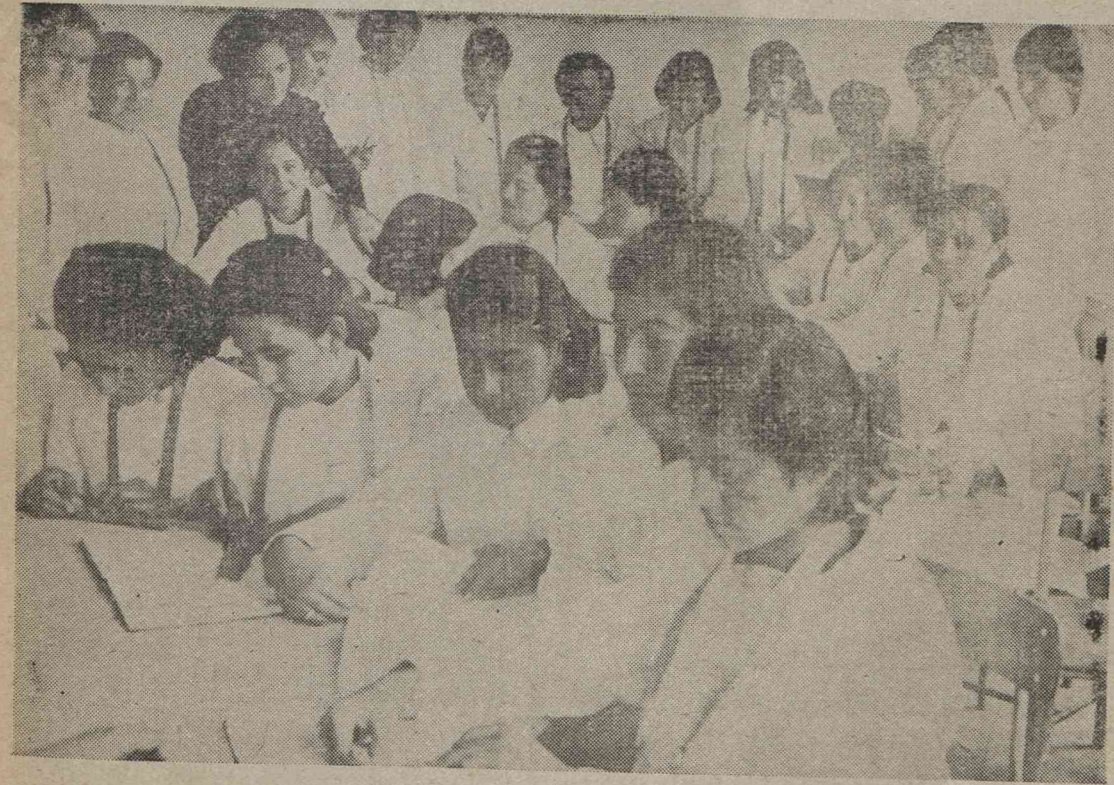
etmişler. Bunlara mezûrâ takip edebilmeleri için nakış öğretmeni Bayan Atıfet İngeç tarafından fahri olarak türkçe dersi veriliyor. Akşam kız san'at okulunda Bayanlara ev idaresi, çamaşır, nakış - dikiş, şapka, moda çiçek, istenilirse lisan, yemek, pasta, resim... dersleri verilmektedir. Akşam kız san'at okulu A. B. C. şubelerine ayrılmıştır. En faal şubesi C. şubesidir. Akşam Kız san'at okuluna devam eden kayıtlı talebe sayısı 132 dir. Muhtelif kurslara aynı zamanda devam etmek suretile bu yekûn 303 ü bulmaktadır.

Enstitünün muallim kadrosu tamamlanmıştır. Talebe sayısı

108 dir. İki birinci, bir ikinci ve bir dördüncü sınıf olmak üzere dört dersane açılmıştır. Birinci sınıfa ilk mektep mezunları alınıyor. Enstitü beş sınıflıdır. Bunu bitiren hem ortaokul mezunu, hem Enstitü mezunu oluyor. Enstitü mezunları yurd açabilirler ve müsabaka imtihanile san'at öğretmen okuluna girebilirler.

San'at öğretmen okulu Ankaradadır. Tahsil müddeti iki yıl ders, bir yıl da thtisas olmak üzere üç senedir. Burayı bitirenler kız Enstitülerinde teknik öğretmeni olurlar.

Zihnime takılan bir noktayı soruyorum:

Akşam kız san'at okulunda dikiş dersi

— Birinci sınıfa ilk mektep mezunu alıyorsunuz. Fakat Enstitü bu yıl tesis edildiği halde ikinci ve dördüncü sınıfları da açılmıştır? Hep mütebessim ve hep nazik devam ediyor:

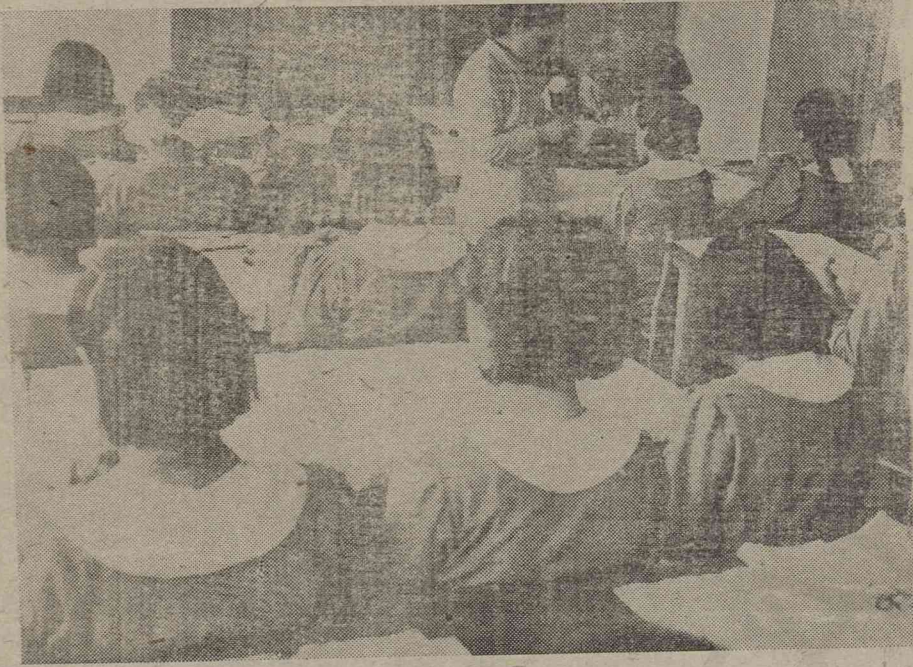
— Ortaokulun ikisinden naklen gelenler ikinci sınıfa, orta okulu bitirenler dördüncü sınıfa alınmıştır. Ortaokul mezunları dördüncü ve beşinci sınıfta kül-

arasında fark yoktur.

— Bir sual daha. Enstitü talebeleri askerlik dersi görüyorlar mı?

— Askerlik dersini yalnız bizim birinci sınıftan yetişen dördüncü ve beşinci sınıf talebeleri görürler.

Müdürlük odasına döndüğü müz zaman muhterem Bayan Zekiye İlkesenden Türkiyede

I A Talebesi nakış dersinde

tür dersleri görmezler. Onlar ortaokul müfredat programını alâkadar eden dersleri evvelce okumuş oldukları için yalnız san'at dersleri görürler.

Enstitüyü birinci sınıftan itibaren takip edenlerle, ortaokulu bitirdikten sonra dördüncü sınıftan itibaren takip edenler

mevcut san'at okullarının mahiyeti ve miktarları hakkında izahat vermesini rica ettim.

Sayın Bayan Avrupadaki türlü branşlar üzerinde uğraşan san'at okullarından bahsettikten sonra ilâve etti:

— Bizim enstitüler ve san'at okulları kuruluşundaki maksad

ve mahiyet itibarile onlardan ayrılır. Memleketimizin ihtiyacına uyacak şekilde yeniden telif edilen enstitü ve san'at okullarımız tamamiyle memleketimize has bir orijinallik taşımaktadır. Bu arada kıymetli umum müdürümüzü hürmetle anmak bir borçtur.

Mevcut enstitü ve san'at okullarının miktarlarına gelince; Maarif Vekillliği, teknik tedrisattaki inkişafa ait rakamları tesbit etmiştir. Bu rakamlara göre 1938 - 1939 ders yılı başında meslek okullarımızın sayısı 56 iken 1939 - 1940 ders yılı başında Sivasta yeniden açılan bir bölge san'at, İstanbulda açılan bir inşaat usta; Kars, Isparta, Samsu, Eskişehir, İzmit, Balıkesir, Antalya, Kastamoni ve Kayseride birer akşam kız san'at okulu ayrıca Afyon, Sivas ve Kayseride birer kız enstitüsü, Edirne, Konya ve

Ankarada birer seyyar köy demirciliği ve marangozculuğu kursları ile birlikte bu miktar 73 ü bulmuştur.

Geçen dört yılda bir tecrübe olmak üzere Bursada açılan köy kadınlarına mahsus seyyar kursun faaliyetinden müsbet neticeler alınmış ve bu kursların imkân bulundukça diğer vilâyetlere de teşmili esas itibarile kararlaştırılmıştır.

Talebe sayısı da artmaktadır; geçen ders yılı başında 16754 olduğu halde bu ders yılı başında 2472 si kız enstitülerinde, 3731 i bölge san'at okullarında, 196 sı meslek öğretmen okullarında, 2505 i muhtelif derecelerdeki ticaret okullarında, 160 ı akşam ticaret okullarında, 325 i inşaat ve terzilik okullarında, 654 ü akşam erkek san'at okullarında 8398 i akşam kız san'at okullarında olmak üzere 18441 i bulmuştur.

Kemal DAĞLIOĞLU

HÂMİŞ - Muvakkaten geldiğini söyleyen Bayan Zekiye İlkesen filhalkı Ankaraya dönmüş ve yerine Bayan Salihe tayin edilmiştir.

Bayan Saliha İstanbul Üniversitesinin 1935 - 36 mezunlarından olup kimyagerdir. Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü Riyaziye öğretmeni iken Kayseri Kız Enstitüsü Müdürlüğüne atanmıştır. Kendisini makamlarında ziyaret ettiğimiz Bayan Saliha okuyucularımıza yukarıda arz ettiklerimize ilâveten Enstitüde yakında bir Fizik - Kimya Laboratovarı açılacağını haber vermiştir.

Tetkikler - Tahminler:

Yekta Karamustafa [1]

Bilinemez: Aceba doktor Hasib Karamustafa, oğlu Yekta'ya isim verirken "Yekta", ya ad olarak mı, sıfat olarak mı intihap etmiştir? Ordu merkezine bağlı Yalıköy'de, sağlığında kimbilir kaç kere tırmanmış olduğu bir tepede medfun bulunan merhum Hasibden soramadığım için bunu bilmiyorum. Benim bildiğim şudur; Yekta, tek başına bir kitap mevzuu olmak değerini taşıyan itinalı

bir yaratılıştır. Kendisinden telhisen bahsetmek ızdırarında bulunduğum bu tetkikte, şiirlerinden fazla örnek verememekle ciddi bir teessür duymaktayım.

Yekta birçok bakımlardan ele alınabilir. Onu şair olarak, köylü olarak, dost olarak, Parti ve halkevi hizmetlerinde en ön safta vazife almış bir vatandaş olarak ve nihayet diş hekimi olarak ele almak ve tetkik etmek mümkündür. Bu itibarla

[1] Bugün Orduda diş hekimi, Kızılay kurumu başkanı ve vilâyet daîmi encümen azâsı bulunan Yekta, 1906 da Üsküdar'da doğdu. İlk tahsilini babası Hasib Karamustafa'nın, hükümet doktoru olarak bulunduğu Dinarda yaptı. Orta tahsilinin bir kısmını Üsküdar sultanisinde mütebaki kısmını da, babasının istiklâl savaşı içinde Anadolu'ya geçmesi üzerine Sivas lisesinde ikmâl etti. Yüksek tahsilini dışı mektebinde yaparak 1926 da diş hekimi oldu.

Bu yazımızda tetkik etmeğe çalıştığımız Yekta ordunun Yalıköyündendir. Bu köy hemen yalnız Karamustafa ailesinden ibarettir. Yalıköy başöğretmeni Burhan Hanhan'ın tetkiklerinden anlaşıldığına göre, Karamustafa ailesi bu köye takriben 1160 tarihine doğru Görele'den gelmiştir. Görele'nin Eynesil burnundaki kalenin muhafızı olan Mustafa ismindeki asker, o havalideki teamüle göre yiğitliğinden dolayı "Kara Mustafa", namile anılmış. Bu yiğit Türkün torunlarından "Süleyman dayı", Yalıköye gelmiş, bu zatın Mustafa ve Hacı Ali isimlerindeki oğullarından bu günkü 300 nüfuslu 30-35 hanelik Karamustafa ailesi üremiş...

Kıymetli öğretmen Burhan Hanhan'ın uzun ve zahmetli emekler sarfederek vücade getirdiği "Yalıköy", adlı tetkik eserinde Karamustafa ailesine ait daha pek çok vesika ve malûmat mevcuttur.

onu anlatmağa nereden başlamak lâzım geldiğinde tereddüt ettiğimi itiraf etmeliyim. Söze, onun en kuvvetli tarafından başlamak, şüphesiz en doğru bir hareket olur. Ancak onun en kuvvetli tarafını nasıl tayin edeceğiz? Bana sorarsanız Yektanın en değerli tarafının şairliği olduğunu söyleyirim. Fakat bizzat kendisi; bazan bu şair tarafını en affedilmez şekilde istihfaf eder. Ve meselâ bizim yazımızda tetkik, daha doğrusu tahmin etmeğe uğraştığımız şairliğini, öyle zamanları olur ki

yakasındaki bayram rozetleri gibi teşhir eder. Yahudda şairliği boyun bağı takmak kabilinden içtimâî bir mecburiyet telâkki ettiğini zannettirecek işler yapar. Meselâ kendisinden falanca toplantıda, filânca tarafından okunacak bir manzume isterler. Yektayı isyan edecek sanırsınız. Halbuki O, bu toplantının niçin, nerede ve nasıl yapılacağını bile sormaz. Bilâkis, istenen manzume ertesi sabah hazırdır. Dahası var; Yekta her

Yekta en büyük eserini hazırlıyor

meslekten, her yaştan ve herkesle - rahatsız olmadan - konuşabilir.

Fakat bütün bunlar, onun şair tarafını azaltmak ve kendisini temenni edilen inkışaftan alıkoymakla beraber, onun en kuvvetli tarafının gene şair tarafı olmasına da mani olamıyor. Çünkü Yekta ne olursa olsun her şeyden evvel şair yaratılmıştır. Onda şiir yazmak, dokuz ayını dolduran bir kadının doğurması nev'inden bir mecburi-

YÜRÜ

Oğluma öğütlerimden

Oğlum! kâinattan korkun olmasın,
Hızını kafandan alarak yürü,
Bırak piyanonla, orgun olmasın,
Kendi ışığını çalarak yürül

Hak bile eğilir diyorlar güce,
Eğilme ak alnın göklerden yüce,
Kendinden olgunu seçip görünce,
Bir adım arkada kalarak yürül

Canından üstün tut zümrüt vatanı,
Köşe, bucağını öğren ve tanı,
Çokca sevindirmek için babanı,
Yurda varlığını salarak yürül

Türklük güneşiyle parlasın özün,
Nâmertler önünde dönmesin yüzün,
Yurt için ölümden yılmasın gözün,
Daima bu aşkla dolarak yürül..

13-4-938

Yekta Karamustafa

Belli değil

Yükselir sahilden ses perde perde
Zurna belli değil, nay belli değil.
Bulutlu geceler derin göklerde
Yıldız belli değil, ay belli değil..

Öyle değişmiş ki dağlar, çemenler
Sararmış bir hasta hep yasemenler
O kadar farksız ki giden, gelenler
Bayan belli değil, Bay belli değil.

Bir çoban kavalı uzakta ağlar
Bahara küskündür sanki mor dağlar
Bir çöle benziyor yanık mer'alar
Kısrak belli değil, tay belli değil.

Eşini yitirmiş, şirin âhûlar
Bir yudum su arar nermin kuğular
Yatak değiştirmiş o şirin sular
Irmak belli değil, çay belli değil..

Y. Karamustafa

yettir. O derecede ki alçı döker-
ken, herhangi bir madeni
yumuşatırken, yahudda, içerde
en tahammül edilmez ıztıraplarla
hastaları kendisini beklerken,
Yektanın birdenbire cezbe-
tutulan bir derviş gibi protez
masasının üzerine kapandığı olur.
Hepsi çekiç ve maşaya benzeyen
bir sürü âletlerin arasında, fakat
bu dekoru yadırgadığı her ha-
linden belli olan bir ihtilâc içinde,

bir zarf üstüne veya bir gazete
kenarındaki boşluğa em lirik
koşmalarından birisini yazar.

Yekta Karamustafa, kendi
taliini kendisi yaratamamanın
ıztırabını en derin bir surette
duymuş "ender", insanlardandır.
Bir taraftan hayata ve cemiyete,
bir taraftan da san'ata, yani ebedî
kıymetlere doğru savrulup
durmaktadır.

Kemal DAĞLIOĞLU

KOPAR O DALLAR

Durmadan konduğun dala güvenme,
Bir rüzgâr eser de kopar o dallar!
Kendini beğenip kibre özenme,
Çok örnek gösterdi bize masallar!

Gezdiğin bahçeler tekin değildir,
Her meyva dalında ergin değildir.
Çift yüzlü dostların yetkin değildir
Denize dayanmaz bindiğin salları

Ruhunda hızı var kızıl şarabın,
Şeklini alırsın girdiğin kabın.
Ne kıblen var senin, ne de mihrabın,
Şimdi de otağın sıcak kumsallar....

Yekta Karamustafa

KÖYLER

Dumlupınar, Sakarya, Afyonda
zafer saçan,
Gök kubbenin yedi kat üstüne ruhu
uçan
Adsız kahramanların otağıdır bu
köyler
Arslan Mehmetçiklerin yatağıdır bu
köyler

Övünmeyi bilmiyen binbir varlık
onlarda
Destanları bezeyen kahramanlık
onlarda
Ülkümüzün onlardır granit temel
taşı,
İlâhî bir kaynaktır orda her Pınar
başı

Y. Karamustafa

GÖRMÜŞÜZ

Renkleri değişen hayat bağında,
Gönül aşinası canlar görmüşüz!
Yâr olan dostların şen otağında
Bir ömre yetecek anlar görmüşüz!.

Billûr kadehlerden içmişiz meyi,
Gezmişiz doğuyu, batı, güneyi,
Bilmişiz dost için yanıp ölmeyi
Bu yüzden şerefler, şanlar görmüşüz!.

Y. K.

ALIK MI SANDIN?

Avrupadan dönmüş bir şahadetnameli
cahile ithaf

Batı kaynağından su içtin diye,
Âlemin bağrını yanık mı sandın?
Sunî bahçelerden gül seçtin diye,
Yerli bağlarını arık mı sandın?

Kendini bilmeden eli kınama,
Sözünü tartmadan dili sinama,
Potsüet iskarpın giymişsin ama,
Bizim pabuçları çarık mı sandın?

Sırtına giydiğin lâhur şalı mı,
Nerden talim ettin böyle çalım,
Fikir denizinde yüzen salımı,
Başın gibi çatlak yarık mı sandın?

Okulda yıllarca dirsek çürüttük,
İlme bel bağladık, pabuç sürüttük,
Nice gafilleri dürtüp yürüttük,
Bizi kendin gibi alık mı sandın?

1-8-937

Yekta Karamustafa

Samimiyet

Dr. Münib Hayri Ürgüblü

Tarih entrikalarla doludur. İnsan ömrü boyunca da türlü yalanlarla, desiselerle karşılaşırız. Fakat asıl dikkat ve taaccübe değer olan: bütün bunların birer işküzarlık ve beceriklilik sayılmasıdır. Halbuki hayat ve hakikat bunlara asla son vermemiştir. Hatta onları geçce de olsa kahrına çarpmıştır.

İngiliz milletinin kadim varlığından aldığımız şu misaldeki akibete bakınız: Arslan yürekli Rişarın savaş meydanlarındaki meşguliyetlerinden istifade ederek onun tacını geymeğe yeltenen aşağı karakterli kardeşin mağlubiyet ve hüsranı malûmdur. Osmanlı tarihindeki Cinci Hoca tipi ve kendisini akıllı sayan bu zavallı mahlûkun, hakkın intikamı karşısındaki feryat ve zilleti de gözlerimizin önünde daima canlı olarak yaşaması faideli binbir ibret sahnesindeu bir tablodur.

Mektep hayatımızdan en son nefesimize kadar çalışmamızda, sözletimizde ve bir cümle ile şahsî ve maşerî hayatımızın her safhasında samimî olmamız gerektir. Evet son nefesimizde del.. Yani "allah,, nidasını yalnız fani ömre veda ederken değil evvelce de "kalp ile tasdik ve dil ile ikrar,, etmiş olmamız icabeder. Zira sıkışık bir andaki dehaletin hak indinde mergup olmuyacağını düşünmek lâzımdır.

Esasen bahsettiğimiz şekilde samimî hareket etmek bizzat şahsî menfaatlerimiz bakımından da faidelidir:

Hocayı aldatmak, yahutta sadece tatmin etmek için değil de okuduğumuzu hakkile kavramak ve yükseldiğimizi de ta benliğimizde duymak için göz nuru dökersek bunun veriminden yine kendimiz istifade ederiz.

Sorulan herhangi bir sūale düşünerek ve icabında tetkik dahi ederek cevap verirsek sonunda yine kendi yüzümüz kı-zarmamış olur.

Kısaca temas ettiğimiz mevzuumuzu şu suretle hülâsa edebiliriz:

Çalışmalarımıza hareketlerimize ve sözlerimize daima iz'an ve vicdanımıza danışarak düzen vermeliyiz. Herhangi cazib bir menfaat bizi bu yoldan şaşırtmamalıdır. Zira bu şaşkınlığın sonu mağlubiyet ve zillettir. Halbuki bahsettiğimiz samimiyetin nasibi ise nihai zafer ve şereftir. Buna inanınız.

SOKAKLAR VE BEN

Gece... sessizlik... yıldızlar... Ay ve kaldırımlarda sürünen gölgeler...

Tik... Tak... Tik... Tak...

Sokakta bir adam var...

Kim bu adam?.. Böyle gece yarısı sokakta ne işi var?..

Hırsız mı?..

Değil. Sakin, düşünceli adımlar atıyor... Bu adam hırsız olamaz.

Evine giden bir yolcu?..

O da değil... Çünkü kapımın önünden birkaç defa geçti ve ben ona birkaç kere rastladım. Bir defasında, köşe başındaki lâmbanın ışığında, yüzünü iyice gördüm. Kalın ve çatık kaşların altında çukura batmış bir çift dumanlı, siyah göz. Uzaklara, çok uzaklara, tâ... ruhunun içinde kopan fırtınalara bakıyor. Ve, pabuçlarının kaldırımında çıkardığı seslerle, meçhul taliine lânetler savuruyor.

Tik... Tak... Tik... Tak...

Kim bu adam?.. Niçin تنها sokaklarda dolaşıyor?.. Evi yok mu bu adamın?.. Akşamları yolunu bekliyen kimsesi yok mu?..

Soruyorum.

— Arkadaş, kimsin sen?. Kimi arıyorsun böyle her gece?..

Cevap veriyor.

— Saadetimi... Ve... devam ediyor.

Seviyorum sokakları,

Ki teselli kitabımdır.

Pabucumun tik takları

Taliime hitabımdır.

Gönül evim yıkıldıkça,

Varlığımdan bıkıldıkça,

Saadetim -sıkıldıkça-

Sokaklara şitabımdır.

KARACA der artık nidem?

Şimden sonra nere gidem?

Kimden kime şekva edem?

Hayatım ızdırabımdır!..

Susuyor ve uzaklaşıyor... Kaldırımlarda ayak sesleri..

Tik... Tak... Tik... Tak...

"Bir dokun bin ah dinle kâsei fağfurdan.."

M. Selim KARACA

Üç İstanbul [1]

Eseri anlatan : Galip GÜNERİ

Eser 122 kısımdan ibarettir. Romanın birinci derecede kahramanı Adnan beydir. İkinci derecede, Maliye Nazırının kızı Süheylâ, Erkânıharp müşirinin kızı Belkistir. Bunlardan sonra koca bir tarih ve bir sürü adam dekor teşkil etmektedir.

Adnan bey hukuktan mezun fakir bir gençtir. Verem olan annesi Aksaraydaki bakımsız evlerinde inlemektedir.

Adnan bey, Sarayın adamı olan konak sahibi Hidayet beyle arkadaşdır. Hidayet "gece saraya söver, gündüz saraydan ihsan alır.", Sözlerine "ben hükûmet olsam,, diye başlar, "muasır medeniyetler,, de durur, "müsbet ilimlerle,, biter, "Mithat Paşanın Kanunu esasile eğlenirdi., Hidayet "uşaklarla ağzından; ahbablarla burnundan konuşurdu.,

Romanın başlarında Adnanın şair ve vatanperver ruhu bize Namık Kemal'in "Cezmi,, sini hatırlatmaktadır. Para ile ders veren ve bir roman hazırlayan Adnan, bu defa tıpkı "Maî ve Siyah,, ın kahramanı "Ahmet Cemil,,e benzemektedir. Sonraları, Adnan daima değişen bir tiptir.

Üç İstanbul: Abdulhamit, Meşrutiyet, Mütareke devirlerini Cumhuriyetin ilânına kadar içine alan bir romandır.

Romanı yazmak için muharririn birçok eserlerden istifade ettiğini görüyoruz. İngiliz Sait Paşanın basılmamış hatıratı; Kombertin (Nots et impressions de Turguie) kitabı ve birçok tarihî vesikalar. Romanda zamanın terzisini bile o zamanki ismile görüyoruz. Gene aynı eserde Mithat Paşanın "Hafız,, ve isminin Şefik olduğunu öğreniyoruz.

Muharrir, meydana getirdiği eserin dekoru olan eşyaya, hatta "tesbih,,lerin çeşitlerine kadar inceden inceye dikkat etmiştir. Muharririn çok okuduğunu görüyoruz, çünkü roman hahramanlarının ağzından çıkan sözlerin bulunduğu kitabı sahifenin altında bize ismile tanıtmaktadır.

Tuhaf bir tesadüf, Adnan ismini 1938 de yazılan diğer bir romanın birinci kahramanı olarak görüyoruz! Kitabda Masonluk ve Contürkler enteresan birer mevzudur.

Adnan Hidayetin vasıtasıyla Maliye Nazırının kızı Süheylâ ya edebiyat dersi vermeğe başlıyor. Süheylâ, Adnana aşiktir. Romanda hiç değişmeyen bir tip olarak bu kızı görmekteyiz.

Adnan gene bu arada Hidayetin yardımıyla erkânıharp müşirinin kızı Belkise tarih dersi veriyor. Belkis: "Elinin maddileşen beyazlığı bütün bütün vüdu nun çıplak olduğu hissini veriyordu. Biraz kısa eteğinin gergin şekillerile sardığı bacakların da ince topuk kemiğinin çizgisi vardı. Çorabından görünen hafif damarlar mermerin canlı olduğunu hatırlatıyordu.,

Romanda Adnanın aşk vak'aları devam ederken, tasvir edilen kadına bu en güzel, bu daha güzel diyerek daima daha iyiye, daima daha üstüne koşuyoruz. Romanın bütün kahramanları ilk göründükleri gibi kalmıyorlar. Zaman ve hadiselerle bir camcı macunu gibi ezilip büzülüyorlar.

Adnan, Süheylâ ile evlenmesi için; kızın babasının yaptırdığı teklifi rettettikten sonra birçok ruhi buhranlar geçiriyor, tekrar derse gidiyor. Bu defa Süheylâya bir tulumacı gibi saldırıyor, ve Süheylâ tarafından kovuluyor.

Adnan beyi simasile tanımağa başlıyoruz. Adnan, tam manâsile bir çapkındır. İstibdat devrine

muhallif geçinmekte, fenalıkları serbestçe münakaşe etmektedir. Adnan: "Memleketin kalbini çaldılar, profesör Peştaynlarını gönderdiler. Memlekette harabe bırakmadılar, toprakların koynunu, karnını avuç avuç taşıdılar,, 93 den sonraki İstanbul: "İstanbulda 3 şapka görüyoruz, Rejideki Ramber'in, Diyunuumumiyeci Berjenin, şimendiferci Hügnen'in kafasında duran üç serpuş!,, "Osmanlı imparatorluğu denen uşak odasını bu üç şapka idare eder.,

Abdulhamit devrinin orijinal adamı olan Hidayetten şunu iş ediyoruz. "Perikles asrında Atinalı, Mark Orel ahdinde Romalı, ondördüncü Lui devrinde Fransız olmak isterim; Sultan Süleyman zamanında da Osmanlı.,

Adnan bey "Ben demir devrinde Türk, tunç devrinde türk, altın devrinde türk olmak isterim.,

Bir roman hazırlayan Adnanın ağzından Hamidişöyle iş ediyoruz.

"Raif dedi; Sen (meş'ale adam) la (amele adam) ı birbirine karıştırıyorsun; sanat adamı Hamit meş'aledir; hareket adamı olduğu gün bu meş'ale söner, tepesinde upuzun bir dumanla insan boyu bir siyah değnek kalır.,

Adnan, yazdığı romanda 93

[1] Yazan : Mithat Cemal

Sahifesi : 552

Basıldığı yer : Suhulet Kitabevi - 1938

muhacirlerini şöyle anlatıyor. "93 harbinde üç şeyin hududu yoktu; hastalığın, açlığın, vatan toprağının!...,, O zamanki muhacirleri üç kelime ile ifade ediyor: "93 muhacirinin Edirne'de gömleği. Ayastafonosta eti, İstanbul'da derisi yoktu.,,

Adnan bir gece romanını yazmağa devam ederken yakalanıyor, Trablusgarbe sürülüyor. Mu harrir bu sürülüğü bize anlatmadığı halde üçüncü, dördüncü derecedeki ehemmiyetsiz kimse-ler üzerinde sırf o devri noksansız gösterebilmek endişesile uzun kısımlar yazıyor.

Meşrutiyet yaygaraları arasında Adnanı İttihat Terakkinin mühim adamlarından görüyoruz.

Adnan yazdığı romanda 31 mart isyanını şöyle anlatıyor: "Kur'anı tabanca gibi beline ta kan, din dinamitli, ayet ve hadis cephaneli softa, kafasında ve karnında iki düğümle inkılâba somurtan softa; bir meczubun deli gözleri ve alık yanaklarıyla haykırıyor, bir milletin hem dini, hem mebusları olamaz, diyordu.,,

Artık Adnan, imparatorluğun en büyük adamıdır. İttihat Terakki adamlarının iç yüzlerini bütün çıplaklığıyla görmekteyiz. Romanın bu kısımlarında kocalarını aldatan kadınları, sefahat âlemlerindeki bozuk aileleri bütün hususiyetleriyle canlandırıyor.

Adnan, meşrutiyette ailesi

devlet düşkünü olan Belkisle evleniyor. Para, sefahat içinde yü züyorlar. Adnan avukatlık ve gazetecilikle milyonlar kazanıyor.

Muharrir, umumiharpte zengin olan bir yahudi'yi anlatırken "du dağında külhanbeyi salyası, gözünde karı gamzesi, avucunda genç adam kanile bu servet güzel ve korkunçtu: insanın caddelerde beraber yürümekten utan dığı, orada kucakladığı kadın gibi servet!...,,

Adnan, Belkistan zenginliğinin verdiği boştan sebeplerle ayrılıyor. Harbin sonunda ittihatçılarla beraber Adnan da düşüyor. Belkis, bütün parasını yiyen bir Rus prensile evleniyor.

İstanbulun ahlâkan düşkün ve sefih ailelerini canlandıran Hüseyin Rahminin romanlarını hatırlatıyor. "Belkis fahişeleşen kızıl tırnaklarla prensin suratını tırmalıyor yüzüne tükürüyor; salyası bittiği için köpüklerle, o da bitince seslerle, ses tükenince uğultularla, o da kalmayınca du dağının şekilleriyle tükürüyordu.,,

Adnan otel köşelerinde sürünmektedir. Süheylâ onu hâlâ geriden geriye sevmekte. Mısırlı Prens'in yardımile Süheylâ ile evleniyor, Süheylânın konağına yerleşiyor. Artık Adnan bir sığıntıdır. Han köşesinde açtığı avukat odasına sinekler bile uğramıyor, kendi kendini Ankara

Folklor

"Keren ile Aslı,, daki sinek destanını bilirsiniz Bizim memle- kette hava ve su kadar *bol*, haya ve su kadar *saf* olan halk şairleri nelere destan yazmamışlar ki. .

Kayserinin *Molu* köyünden halk şairi *Revaî*'ye ait olup arka- daşımız Haşim Nezihi OKAY tarafından ele geçirilen bu destanın alt kısmı olduğunu tahmin ediyoruz. Tamamını bilenlerin mecmuaya göndermelerini bilhassa rica ederiz.

Pire Destanı

Sene bin ikiyüz seksen ikide
Günün dönümünde kızdı pireler
Evde yok amma ille sekide
Ar, namus koymadı bozdu pireler

Pire dediğinde kum gibi kaynar
Sanırsın eline zil alıp oynar
Okuma, üfleme pireye neyler
Derimizi devre yüzdü pireler

Pirenin elinden usandık candan
Yorganın akı da görünmez kandan
Moluya varmayın amanha aman
Bizi ok nişana düzdü pireler

hükûmetinden Maarif vekilliğine çağrılacağını umarak bekliyor.

Eserde şahısların karakterlerini bildiren bir çok tasvirler vardır: "Kalın kaşı ermeni, sivri bıyığı rum, yanağı kokona, sesi harem ağası, diyunuumnmiyede kalem şefi ve Hidâyetin konağında hu- susî kâtip Sacid aynaya baktı.,,

Kadın ruhunu bir cümle ile anlatıyor: "Kadın için genç er- kek, güzel erkek yoktur; erkek vardır.,,

Adnan bey verem oluyor, 600 lira için yalancı şahitlerle idam kararı alıyor, Süheylâdan bir çocuğu oluyor; romanı hâlâ ta- mamlanmamıştır. Nihayet uzun bir tarih olan hayatı toprağa gö- mülüyor.

Üç İstanbul, Türk edebiyatında mühim bir âkis yapacaktır. O adeta "Ahmet Cemil,, den "Hü- küm gecesi,, ne kadar geniş bir roman serisini içine almaktadır.

Galip GÜNERİ

Kayseri

Kayseri havalisi pek eski zamanlardanberi dünyanın belli başlı yollarının birleştiği bir yerde bulunduğundan, burada, daima ehemmiyetli bir şehir bulunmuştur
(Üst tarafı sahifa 416 da)

Kayseri (1418) de Mısır hükûmeti tarafından (Dul Kadir oğlu Mehmet beye) verilmiştir. Bunların Kayseride en mühim eseri Hatuniye medresesidir.

Fakat bu eser bu gün şahıs eline geçmiştir. Bilhassa orijinalitesi bakımından korunması icap eden eserlerdendir.

Kayseri 1419 da tekrar Karaman oğlu Mehmet II ye geçmiştir.

Yine bu yıl Dulkadir oğlu Mehmet Beye yardıma gelen Mısır Kölemen ordusu Kayseriyi Karaman oğullarından alarak Dulkadir oğullarına vermiştir. Dulkadir oğlu Mehmet bey Mısır hükûmetiyle iyi geçinmediğinden bunun tazyiki üzerine Kayseri 1436 da tekrar Karaman oğlu İbrahim beye geçmiştir. Karaman oğullarıyla o zaman Osmanlıların arası iyi idi. Fakat biraz sonra İbrahim bey Osmanlılar aleyhine çalıştığından ve Dulkadir oğlu Mehmet bey Osmanlılardan yardım istediğinden Padişah Mürat II Dulkadir

oğullarına yardım ederek aynı yılda Kayseriyi Karaman oğullarından tekrar almıştır. Ve yeniden Kayserinin idaresini Osmanlılar Dulkadir oğullarına bırakmışlardır. Bunlardan Şah Ruhın Kayseri Sivas yolu üzerinde birde köprüsü vardır. 1472 de Akkoyunlulardan (Uzun Hasan) Karaman oğlu Pir Ahmede yardım bahanesiyle büyük bir kuvveti bu havalie göndermiş bu ordu Kayseriyi almıştır. Fakat bu ordu ile beraber Karaman oğulları Osmanlılar tarafından mağlup edilmiştir. Uzun Hasan Kuvvetleri Fatih tarafından tamamiyle ezilerek Kayseri Osmanlı ülkesine 1472 de nihai olarak katılmıştır. Fatih İç kaledeki Karaman oğullarının Camisi yerine bu günkü camiyi yaptırmıştır.

Kayseri Konya Selçukileri zamanında (1200 - 1300) Anadolu'da birinci derecede ilim merkezlerinden birisi idi. (1200 den 1400 ze kadar Kayseri Orta Anadolu'dun en ehem-

miyetli pazar yeri idi.

Anadolu Beyleri zamanında (1300 - 1450) yine Kayseri birinci derecede ilim merkezlerindendir.

Kayseride Osmanlı devrine ait eserler bilhassa hemşerimiz Mimar Sinanın yaptırdığı bu kerre Evkaf idaresi tarafından gayet itina ile tamir ettirilmekte olan güzel bir park içerisinde kâin Kurşunlu cami, diğer bazı camiler, Vezir Hanı, Pamuk hanı ve sairedir. Vilâyetinde bilhassa İncesu kazasındaki Kervansaray, cami ve mütemmimatı calibi dikkattir.

Kayseri Osmanlı teşkilâtında Konya Beyler beyliğinine merbut olup sonradan Ankara vilâyetine raptedilmiştir. Bir aralıkta Mısırdaki Mehmet Ali paşanın askerleri Kayseriyi işgal etmişlerdir. Kayseri sonradan Ankaradan ayrılarak müstakil mutasarrıflık olmuştur.

Kayserililer her savaşta olduğu gibi istiklâl savaşında da her cephede cesurane çarpışmışlardır. Bu sırada Ankaradaki devair kısmen Kayseriye nakledilmiştir.

Kayseri Cumhuriyet devrinde birinci sınıf bir vilâyet haline gelmiştir.

Kayseri istiklâl savaşında Ebedî Şef Atatürk'ün ilk ziyareti ettiği şehirlerden olmasıyla de iftihar etmektedir.

Millî Şef İsmet İnönü de müteaddit defalar Kayseriyi gayet hayırlı eserler kazandırmak için ziyaret etmiş ve Kayseri Cumhuriyet Hükûmetinin bir Endüstri merkezi haline konulmuştur.

İşte bu gün Kayseri için yapılmakta olan imar plânının hazırlanması ve tatbikatına girilmesi de gene sevgili Cumhuriyetimizin memleketimize bahşetmiş olduğu lutuflarda birisidir.

Kayseri hali hazırda her devre ait emsalsiz kıymetli tarihî abidelerle süslü olduğundan büyük bir inkişafa müsaittir.

Bundan yedi sekiz yüz yıl evvel Selçukiler zamanında bu günün Üniversitesine tekâbüle eden (Edebiyat, Felekiyat, Tıp, İlahiyat) medreseleri gibi müesseselere malik bulunan ve her devirde (Makarrı ülema) olmakla şöhreti olan ve Koca dahi Sinan gibi dünyanın eşsiz bir mimarını yetiştiren Kayserinin kendi tarihi şerefiyle mütenasip esas karakterini muhafaza ederek yapacağı umran hamlesi herkesi sevindircektir. Mesela bu gün malik olduğumuz Cumhuriyet meydanıyla dünyanın hiç bir şehri tarihi kıymet ve dekor hasmeti bakımından boy ölçüşemez. Bir tarafta şimdi Türk yazıtları

müzesi olan vakur ve azametli Sahabiye medresesi, bir tarafta büyük bir park içerisinde Mimar Sinan'ın eseri; zarif Kurşunlu Cami, arkasında Yılanlı dağın görünüşü, karşıda Milli Şef İsmet İnönü tarafından da takdir edilen Tış surun pek nefis kemerleri ve bunun arkasında bütün haşmetiyle görünen, her zaman karla örtülü Erciyes dağı ve bu arada Ulu cami minaresi, bir tarafta Türkiyenin iftihar ettiği eserlerden İç kale, bir tarafta Müdafaa-i hukuk merkezi olmuş ve Atatürk'ün içerisinde müteaddit defalar oturmuş oldukları küçük bina ile saat kulesi, Cumhuriyet bayramında temeli atılan ve şimdiki hükümet konağının yerine yapılacak olan asrî hükümet binası dört büyük bahçe, çarşı ve muntazam yollar ve saire... Tarihî müşahhas sahifeleri. Eskiyle yeniliğin bu kadar ahenkdar bir surette kucaklaştığı bir yer hiç bir zaman bulunamaz. Binaenaleyh şehrin imarında bu cihetlerin göz önünde tutularak buradaki tarihî eserlere gereken ehemmiyet verilmesi lâzımdır.

Şehrin Coğrafi Durumu

Kayseri vilâyeti şimalden Yozgat ve Sivas, şarktan Sivas ve Maraş, cenuptan Seyhan, garpten Kırşehir ve

Şimdiye kadar arzedilen bu kadar tarihî kıymeti haiz olan bu şehre tâ uzak ecnebi diyarlarından gelen seyyahların adedi senebesene artmaktadır.

Gerek Kayserideki eserleri gerek civarında İncesudaki Kervansarayı, Ürgüp yakınında yekpare kayalara oyulmuş Bizanslılar zamanından kalma yağlı boya resimleri ihtiva eden Görmedeki mabetleri Sultan hanını, Kültepeyi, Haydar bey Köşkünü ve bunlar gibi yer ve eserleri görmek için seyyahlar büyük fedakârlıklara katlanarak Kayseriye gelmektedirler. İlerde Türkiyenin en ehemmiyetli bir turist ve bu sene esaslı bir surette başlayan kayak ve kış sporu merkezi olacak olan Kayserinin abidelerine ve şehrin karakterinin muhafaza edilmesine azamî ehemmiyet verileceği şüphesizdir.

Bu yeni umran hamlesinde başta gelmesi icap eden asrî bir otellede şehrin bu noksanı giderildiği takdirde yakın bir istikbalde şehrimiz Türkiyenin asriliğiyle de öğüneceği bir şehir haline gelecektir.

Niğde vilâyetleriyle çevrilmiştir.

Kayseri vilâyeti arazisi Orta Anadolu yaylâsının cenubî şarkî parçası üzerinde

bulunmaktadır.

Vilâyet arazisinin şimalini Kızıl Irmağın sol kıyıları boyunca uzanan sık sırtlar ve şarkında Antitoros dağlarının şubeleri arızalandırır.

Orta kısmında da Orta Anadolu'nun en yüksek dağı Erciyes bulunmaktadır.

Vilâyet arazisi çok yerde 1.5 kilometre vusatinde bataklık göstermektedir.

Şehrin etekleriyle Kızıl Irmak vadisini kuşatan sırtların arasında yerine göre 10-15 kilometre eninde 40-50 kilometre boyunda olmak üzere uzanan ovası vardır. Cenubî garbisinde büsbütün düzleşen arazi su toplayarak Sultan sazı bataklığını teşkil eder. Ve bu su birikintileri dolayısıyla hasıl olan ufak ufak bataklık arazilere, şehrin kıyılarına kadar tesadüf edilmektedir.

Sarımsaklı suyu vilâyet içinde şarktan garba doğru uzamakta ve ovayı sulamaktadır. Kayserinin yakınında

Karasu, Sarımsaklı ile birleşmektedir. Yukardaki zikredilen bataklıkların bir kısmını husule getirdiğinden Sarımsaklı'nın mecrasının ıslahı ile şehrin fena sularının buraya dökülmesi esbabı da düşünülebilir.

Kayseri şehri: grinvich sathanesi mebdeline göre 35 derece 30 dakika tulu şarkide ve 38 derece 45 dakika 30 saniye arzı coğrafide bulunmaktadır.

Kayserinin deniz yüzüne nazaran yüksekliği (1057) metredir. Şu hale göre Orta yaylâdadır. Ve hemen hemen Orta Anadolu'nun ortasında bulunmaktadır.

Şehrin etrafını Erciyes, Ali dağı, Yılanlı dağı, ve Hıdırilyas tepesi çevreler.

Şehrin sathı mesahası 2,800 kilometre murabbıdır.

Topoğrafik bakımdan vasati olarak iki kilometre kütunda his olunacak derecede müdevver bir saha işgal etmektedir.

Kayseri ve civarında korunması lâzım olan eserlerin natemam bir listesi

Eserin ismi	Mevkii	Devri	Tarihi
Ulu Cami	Vezir hanı civarında	Danışmend	533 H.
Battal camii	Battal mevkii	Selçuk	
Cincikli "	Sivas kapusunda	"	VII asır H.
Hacı Kılınc camii	İstasyon caddesinde	"	547 H.
Gülük "	Gülük mahallesi	"	607 H.
Hunat "	Araba pazarında	"	635 H.
Han Camii	Talas yolu üzerinde	"	VI, VII As.

Katır oğlu camii	Kiçikapı	"	
Lâle camii	Lise arkasında	"	700 H.
Şeyh "	Eski Halkevi karşısında	"	VII, VII as.h.
Şahmelek Hatun "	Cakaloz mahallesinde	"	
Kurşunlu "	İstanbul oteli karşısı	Osmanlı	694 H.
Hacet mescidi	Dört düven önüne yakın	"	
Hasinli cami	Hasinli mahallesinde	"	
Yanık oğlu cami	Yanık oğlu mahallesinde	"	
Kümbet camisi	Gubar oğlu mahallesinde	"	
Yeni cami	Yeni cami mahallesinde	"	
İsa "	Gülük mahallesinde(Salı bahçe civarında) "		VII asır H.

Kümbet ve türbeler

Gevher Nesibe türbesi	Gıyasiye medresesinde	Selçuk	602	"	"
Çifte kümbet	Sivas yolunda	"	645 H.		
Alacamescit kümbeti	Talas yolu üzerinde	"	607 H.		
Ali Cafer kümbeti	Çifte söğütler yolunda	"	700 H.		
Adsız türbe	Kalendrhanе şih M.	"	VII, VIII as. h.		
" "	Ahmetpaşa okulu arkasında	"	"	"	"
" "	Arık Hasanın bahçesinde	"	"	"	"
Banubey zaviyesi	Yanık O. M. Ali Rıza evi	"	"	"	"
Emir şahap kümbeti	Yanık oğlu M.	"	VII, asır H.		
Emirsultan kümbeti	Müftülük dairesi yanı	"	747 H.		
Emirali kümbeti	Talas yolu üzerinde	"	751	"	"
Erdoğan kümbeti	Mezarlıkta	"	749		
Erdana türbesi	Gavrem O. M, kavhaf M. evi	"	VII VIII as. H.		
Emirzade	Depo	"	VII VIII	"	"
Emirzade Mehmet	Mezarlık içinde	"	746 H.		
Hocahasan türbesi	Hocahasan M.	"	589 H.		
Han kümbeti	Han camii yanı	"	VII	H.	
Köşk kümbeti	Köşk dağında	"	VII	H.	
Melik Gazi türbesi	Ulucami arkası	"	532	H.	
Mahperi türbesi	Müze içinde	"	635	"	
Nurullah türbesi	Cürcürler M. Buyurgan S. 9 S	"	VII	"	"
Suyakanmış H. tür.	Yanık oğlu M.	"	680	"	
Sırçalı kümbet	Memleket hastanesi yanı	"	700	"	
Şahcihan Hatun	Talas yolu üzerinde	"	VII	"	"
(Döner kümbet)					
Şifalı kümbet	Gıyasiye, şifaiye yanında	"	VII	"	"
Seyit Burhanettin "	Mezarlık içinde sonradan yapılmıştır	Osmanlı			

Medreseler

Gülük medresesi	Külük camii yanında	Selçuk	607	"	"
Gıyasiye	İstanbul oteli arkası	"	602	"	
Hacıkılıç	Hacıkılıç camii yanı	"	647	"	
Hunat	Müze	"	635	"	
Hocahasan	Hocahasan M.	"	589	"	
Köşk	Köşk mevkiinde	"	VII	"	
Küçükhanat,	Gavrem oğlu M.	"	632	"	

Melik Gazi	"	Ulucami arkasında	"	532	"
Sahabiye	"	Hükümet civarında	"	666	"
Şifaiye	"	İstanbul oteli arkasında	"	602	"
Hatuniye	"	Kaşıgıcılar içinde	Zulkadir O.	835	"

Diğer eserler

Bedesten kapusu	Gülük M.	Selçuk			
Eski bedesten	Kasaplar çarşısı ve yanındaki tel,	"			
Haydarbey köşkü	Argincik köyünde	"	647 H.		
İç kal'a	Hükümet yakınında	"	621 H.		
Ok meydanı burcu	Postane arkasında	"	607 H.		
Roma mezarlığı	İstasyon yolu üzerinde	Roma			
Yoğunburç	Talalas yolu üzerinde	Selçuk	607	616	h.

Dış surlar : (A) Halk partisinin arkasında sağa ve sola doğru uzanan kısım (B) dört düven önünde ev içerisinde burç bakiyesi (Akşehirli oğullarının evi) (C) Sultan hamamının yanından Sivas kapısına kadar. (Ç) Sivas kapısında hakim in evindeki kemerler. (D) Maarif dairesinden Yoğun burca kadar (E) Yoğun Burçtan Liseye kadar (F) Kiçi kapıda köşede bir kısmı yeni yaptırılan ev altında ve içerisinde kalan küçük burç bakiyesi. (G) Salı pazarında Burç (G) Boyacı kapısında üst üste kemerli kapı (H) İsmet İnönü bulvarının Liseden giderken sağ tarafındaki sur bakiyeleri. Bu surların bir kısmı da Sivas oteli yanından giden yol altında sağında ve solunda kalmıştır.

HANLAR

Pamuk hanı	Ulu cami yakınında	Osmanlı			
Mahkeme hanı	Ulu cami yakınında	"			
Vezir hanı	Ulu cami yakınında	"			

EVLER

Zenneci oğullarının evi Hunat Yanıkoğlu mah.
Gavrem " " Gavremoğlu mah.
Gavrem oğullarının şimdi Molla oğullarındaki ev
Gübgüp oğullarından Bay Arif evi Cincikli cami yanında
Yaldızlı ev Eski Halkevi yanında Belediyedispanseri.
Raşit İmam oğlunun evi Cincikli sokağında

Atatürkün Kayseriye ilk geldikleri zaman yatdıkları ev
Saat kulesinin altındaki küçük bina Atatürkün de oturdukları
eski müdafai hukuk merkezi

Kayseri mülhakatında bulunan bazı eserler:

Bünyan Karatayı kervan sarayı	Selçuk	638 - H.			
" Sultan hanı	"	Tuzhisar istasyonu yakını	"	652 H.	
Develi Camii	Develi köyünde	"			
Dev Ali türbesi	"	"			
İki kümbet	"	"			
Bina	Erkilette	"			
Kal'a	Felahiye Nahiyesinde	"			
Bekleme mahalli	Himmetdede, Yuvralı Kö.	"			

Ilıca hamamı	Tek göz köprüsüne yakın	
Tek göz köprü	Himmetdede civarı Kızılırmak üzerinde	
İmamkulu kabartması	İmamkulu köyünde	Etiler
Kara Höyük	Muncusun Kara höyük köyü	„
Fraktin kabartmaları	Fraktin köyünde	„
Gürlede Eti yazısı		„
Sarıhan	Ürgüp Sarı han	
Eskişehir harabeleri	Kayseride Eskişehir sırtlarında	
Pınarbaşı, Kal'a	Şerefiye Köyü	Bizans
Zırha kalesi	Çukur köyünde Kızılırmak üzerinde	
Öksüt kalesi		
Kilise Yahyabey		„
Develi Kilise	Tomarza nahiye merkezinde	
Kal'a harabesi	Uzunpınar köyü	„
„	Kaftangiyen,	„
Kal'a	Halaka	„
Kemer	Panlı	„
Cami	İncesuda	Osmanlı
Han (Kervansaray)	„	„
Hamam	„	„
„	„ Kara hisar	„
Kızılköşk	Gedriste	
Kemer (Sekiz gözlü Talas Kınuru köprü köyünde Romalılar su kemeri)		
Cami	Ürgüp, Taşkın Paşa Köyü	Selçuk
Kal'a	„ Orta hisar Köyü	
Seyit Burhanettin mezarlığı	Talas yolu üzerinde	
Gülük hamamı	H A M A M L A R	
Honat hamamı		
Sultan	„	
Kadı	„	
Caferbey	„	
Deveci	„	
Paşa	„	
Selâheddin,	ve diğer hemamlar çünkü bunların hepsi pek eskidir.	

Ç E Ş M E L E R

Teşgincik hacı Nasrullah	İstanbul caddesi nihayetinde Osmanlı	
Gavrem oğlu çeşmesi	Gavrem oğlu M.	„
Gömlüksiz	Yeni Matbaa civarı	„
Künbet	„	„
Müftü	Şehir dışında	„
Oduncu	Çakaloz M.	„
Sahabiye	Sahabiye medresesi yanı	„
Şeyh Müeyyet	Ulu Cami yakınında	„

Bu liste, muhakkak olarak pek noksandır. Binaenaleyh bu listede ismi bulunmayan fakat mevcut olması muhakkak bulunan diğer abideler her hangi bir şekilde yıkılması lazım geldiği takdirde yalnız tarih ve arkeoloji bilgilerinden mürekkep bir heyet tarafından tetkik ettirilmeden yıktırılmaması gerekmektedir.

Kemaleddin KARAMETE

Zelzele

32779 Vatandaş kaybettik
yaralı sayısı 8523 tür

İstikbalin müverrihleri yirminci | 32779 cihan söndüren, 8523 dün-
asrın adını ittifakla "en büyük | ya yıkan 1940 zelzelesi felâket-
felâket,, kabul edeceklerdir. Bir | lerin felâketi değil midir?
tarafıtan 1914 ve 1939 dünya | Biz, zelzele faciası karşısında
harpleri, diğer tarafıtan bir Türk | eski bir Türk masalını hatırlı-
dünyaya bedel olduğuna göre, | yoruz:

Sayın valimiz Bay Şefik Refik Soyer yaralılarla konuşuyor.

Güneş, Anadolu toprağının züm-
züt yeşilini yaldız serisine boğarken,
bir dağ eteğinde bir arslan uyumak-
tadır. Ona saldırmak için uykuyu
fırsat bilen bir köpek arslanı şura-
sından, burasından ısırır. Arslan ga-
zapla silkinir. Pençeleri; eteğinde
uykuya daldığı sıradağları devirecek

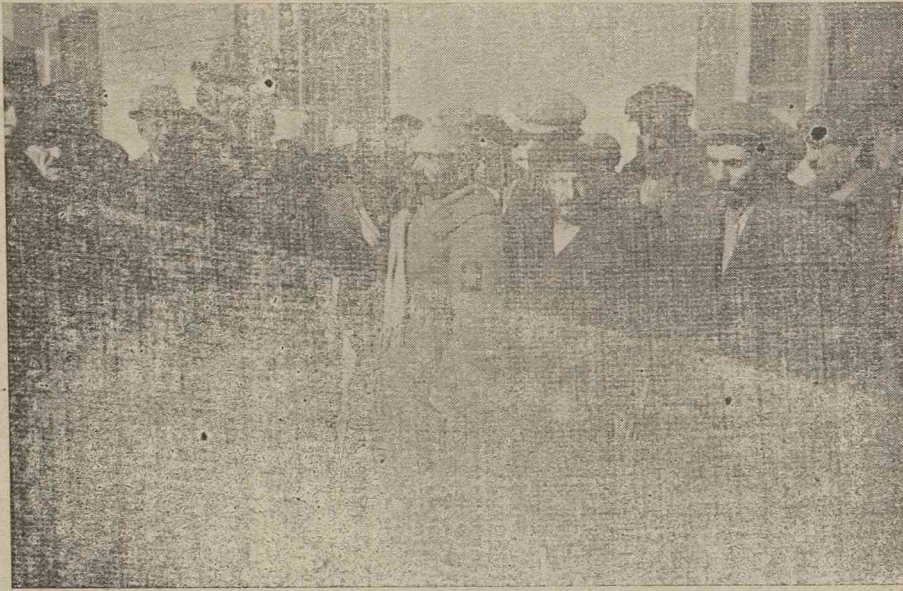
kader kuvvetlidir. Fakat o, köpeğe
ilişmez. Öfkelenmiş olduğuna bile
utanır. Bir köşeye büzülen köpeğe
tiksinti ile baktıktan sonra tekrar
uykuya döner. Köpek uykuyu fırsat
bilmekte devam eder. Arslan ikinci
defa silkinir. Doğrulur, köpek pen-
çesindedir. Onu lâhzada yok edebilir.

Fakat yavaş yavaş gevşer, gülümser, affeder. Vücudundan kanler sızarken gene uykuya dalar. Köpek, köpekliğinde devam eder. Üçüncü defa dağları sarsarak doğrulan arslan pençesinde ezdiği köpeği güneşe doğru kaldırır:

“ — Ey güneş, der, bu sefil mahlûku şimdi yere vurduğum vakit içinden “bak, arslan elini köpek kanile kirlettil,, diye

teessüf edeceksin. Fakat onu yere vurmasam bu defa da “ bak, bir uyuz köpek koskoca bir arslanı parça parça ettil,, diye heyretlere düşecek üzüleceksin!,,

Ve... Güneş, Anadolu topraklarının zümrüt yeşilini altın sarısına boğarken, bir dağ eteğinde uyumakta olan arslanın, pençesinde ezdiği köpeği hızla yere çarptığı görülür.

Zelzele felâketinden başka bir intiba

Türk milleti bütün tarih boyunca kendisine saldıran her düşmana arslanın köpeğe yaptığını tekrar etmiştir. Fakat, bu defa bağrımızı kanatan el, tabiatın elidir. Onun, kendi iktidarımızı kat kat aşan büyük gücü karşısında yapılacak tek şey, felâketi hazmetmeğe çalışmaktan ve maddi kayıpları telafiye koşturmaktan ibarettir. Netekim can kayıplarımızdan gayri olan za-

rarlarımızı ödemek yolundayız. Erzincan yeniden kurulmağa başlanmıştır. Bütün milletin canla başla koştığı bu yardım seferberliğine yirminci asır insanlığı da başta büyük müttefiklerimiz olduğu halde tehalükle iştirâk etmektedirler. Aynî yardımlar hariç olmak üzere Milli Yardım Komitesi emrine verilen para teberruları dört milyon lirayı çoktan aşmıştır.

Matbuat akisleri

Matbuatımızın son aylar içinde üzerinde ısrarla durduğu bellibaşlı meseleler şunlardır

Tevfik Fikret münakaşası

● Şair Tevfik Fikretin Rumeli-hisar'ındaki *Aşıyan* adını verdiği evinin bir Amerikan müessesesi tarafından müze haline ifrağı üzerine *Yeni Sabah* gazetesinin açtığı “Tevfik Fikretin eserlerini mi yakalım, heykelini mi dikielim?,, Anketi son ayların en hararetle münakaşa mevzularından birisi oldu.

Şairin eserlerinin yakılmasına taraftar olanlar aşağıdaki delilleri ileri sürüyorlardı:

1 — Fikret, bir Amerikan Misyoner ocağı olan kollejde mualimlik yapmayı bir Türk müessesesi olan Galatasarayda çalışmağa tercih etmiştir.

2 — Fikret, o zamanlar bir gazetede çıkan mektubunda bu tercihini iftihara değer bir şeymiş gibi kaydetmiş ve “irfanım teb-dili tabiiyet etmiştir,, demiştir.

3 — İngilizler cenubi Amerika'da mazlum Boerlere hücum ederek bu zavallıları rivayete nazaran domdom kurşunile mahvettikleri zaman hiç lüzum yok-

ken İngiliz sefarethanesine bir tebrik mektubu göndermiştir.

4 — Oğluna verdiği nasihatları ve yazdığı “Hulûkun amantüsü,, şiirle kendisini Amerikanlaştırmıştır. Bu suretle kendi vasıtasıyla kollej tarafından Amerikaya gönderilen oğlu, orada dinini ve milliyetini değiştirmiş, Amerikada evlenerek Anayurtla rabitasını kesmiştir.

5 — Yazdığı “Tarihi kadim,, şiirle dine hücum etmiştir.

Bununla beraber ankete iştirâk eden elliden fazla güzide muharrir arasında Fikretin eserlerini yakmak isteyenler akalliyette kalmışlardır. Bir zamanlar Süleyman Nazif ve Mehmet Akif merhumların Fikretle olan mücadelelerine ve Ziya Gökalp ile Hamdullah Subhinin önderlik ettikleri Türkocaklarının koyu Fikret aleyhdarlıklarına rağmen, zamanımızın mütefekkirleri Fikretin vatanperverliği, milletseverliği üzerinde bilhassa durmuşlar ve *Millet şarkısı*, *Sis*, *Sa-*

bah olursa gibi şiirler yazan bir sanatkârın vatansız olamıyacağına tebarüz ettirmişlerdir.

Bizim kanaatimiz: ankete cevap verenlerden bir edibin dediği gibi şöyledir:

Fikretin eserlerini yakmak bizim elimizde değildir. Heykelinin dikilmesine gelince, heykeli dikilecek büyüklerimiz o kadar çok ki Fikret daha bir müddet sıra beklemeğe mecburdur.

● *Afrodite mahkemesi:*

Dünya ölçüsünde bir şaheser olan *Afrodite* romanının Malatya mebusu Nasuhi Baydar tarafından Türkçeye tercümesi İstanbul Cümhuriyet Müddeiummiliği tarafından müstehçen görülerek toplattırılmıştır.

Bunun üzerine kopan protesto gürültüsü o dereceyi buldu ki eseri müstehçen telâkki eden İstanbul Müddeiummisi muhtelif gazetelerde çıkan, muhtelif imzalı makalelerden dolayı yeniden kırka yakın dava açmıştı.

Afrodite san'at eseri olarak müdafaa eden dava edilenler arasında memleketin güzide mütefekkirleri, mebusları da bulunmaktadır.

Neticede *Afrodite* beraat etti.

O yüzden açılan davalar da birer ikişer beraatle neticelenmektedir.

● *Yunus Emre Âşıkpaşa mıdır?:*

İstanbulda, kitapçı Raif Yelkenci; büyük Türk şairi Yunus Emrenin aynı asırda yaşamış olan şair Âşıkpaşa olduğunu iddia etti. Buna muharrir Peyami Sefa, iddiayı küçümseyen bir edâ ile cevap verdi. Arkasından bu bahis te konuşmağa en selâhiyetli Türk mütefekkirî olduğuna şüphe olmıyan Burhan Toprak, en inandırıcı deliller göstererek *Yunus Emre*'nin yalnız *Yunus Emre* den ibaret bulunduğunu müdafaa etti.

● *Edebiyat delikanlıları:*

Bir kısım çocukların eski ve meşhur bir mecmuada - Halit Fehri Ozansoy'un babalık zağfından istifade ederek - bugünün edebî otoritelerine yakışmaz ve anlaşılmaz hucumlarda bulunması da matbuatta birtakım akisler uyardırmıştır.

● *Abdülhak Hâmit ve dolayısıyla*

Neslimizin en büyük iftihar vesilesi olan şair Necip Fazıl Kısakürek, büyük Türk şairi Abdülhak Hâmidin ölümünü müteakip Zonguldak Halkevinde verdiği konferansı bu kere de Ankarada seçkin bir edebî zümre karşısında tekrar etmiştir. Necip Fazıla göre; Hâmid, nesli içinde en kudretli insan olmakla beraber zamanımıza kadar tahakküm

edecek bir *deha* eseri göstere-memiştir.

Münakaşalı verilen bu konferans, edebiyat âleminde Hâmit konuşulduğu zaman daima hatırlanacaktır.

● *Masiyyon'un konferansı*
Büyük Fransız âlimi profesör Masiyyon Ankaraya gelerek islâm tarihinin en mühim safhalarına ait iki konferans vermiştir.

İstanbulda avdetinde güzel sanatlar akademisinde üçüncü bir konferans veren profesör Masiyyon Türk entellektüelleri arasında derin hatıralar bırakarak memleketimizden ayrılmıştır.

● *Yanlış kitap meselesi*

Liselerin son sınıflarında okutulan Mustafa Nihadın "metinlerle birlikte muasır Türk edebiyatı", adlı eseri; neşrinden on yıl sonra gene liselerin son sınıflarında okutulan "edebî yeniliğimiz", adlı eserin müellifi bulunan İsmail Habibin seri halindeki ten'kitleri üzerine hararetle münakaşalara ze-

min oldu. Kıymetli muharrir İsmail Habib, meslekdaşı Mustafa Nihadın kitabında bir sürü yanlışlar olduğunu inandırıcı deliller göstererek iddia ve isbat ediyordu. Bu mevzuda mütalea beyan eden güzide muharrirlerin hemen hepsi İsmail Habibi haklı bulmakta ve böyle yanlışlarla dolu olan bir kitabın mekteplerde okutulmasının doğru olmıyacağı fikrinde ittifak etmekte idiler.

Bunun üzerine Maarif Vekilliği, içinde Süleyman Şevket, İsmail Habib, Hıfzı Tevfik gibi maruf edebiyatçıların bulunduğu bir komisyon teşkil ederek lise ve Ortaokullarda okutulmakta bulunan edebiyat ve okuma kitaplarını tetkik ettirmeğe başladı. Bu komisyon bir taraftan mevcut kitapların yanlışlarını tesbite devam ederken bir taraftan da lise ve ortaokulların edebiyat ve türkçe dersleri müfredat programlarını hazırlıyacaktır. *K. D.*

Dil, tarih, edebiyatta çalışmalar

Mutad konferanslara devam etmekle beraber komite üyelerinden tarih öğretmeni Şefik Türkerin hazırladığı "Takvim ve tarihi", adlı eser basılmakta ol-

duğu gibi değerli hemşerimiz lisemizin fransızca öğretmeni Kemaleddin Karametenin "Kayseri tarihi", adlı eseri de basılmak üzere matbaaya verilmiştir.

Halkevi haberleri

Muhtar Erdemer

Mecmuamızın eski nesriyat müdürü sayın Muhtar Erdemer Malatya lisesi edebiyat muallimliğine naklen tagini dolayısıyla aramızdan ayrılmış bulunuyor. Kıymetli arkadaşımıza yeni vazifesinde de muvaffakiyet temenni ederken, daima minnetle anacağımız hizmetlerini burada yad etmeği bir vazife sayarız.

● **Gösterit**, kadın elâman bulamamak yüzünden şimdiye kadar esaslı bir şekilde başarı elde edemiyen gösterit kolu, sayın Valimizin yakın alâkalarından aldığı hızla son aylarda hissedilir derecede muvaffakiyetler kaydetmektedir. Ezcümle, geçen ay "bir doktorun ödevi," adlı eseri sahneye koyan kol, araya bir tenffüs saati dahi eklemekten bu kere "Taşparçası," nı temsil etmektedir.

● **Spor**, şubesi, eski yıllardaki faaliyetine ilâveten ilk defa olarak kayak sporlarını teşvik ve bu alanda gereken rehberlikleri yapmaktadır.

● **Kitapsaray ve yayın**, Halkevi Kitapsarayı Genel Sekreterliğin son emirlerine uygun olarak tasnif edilmiş ve halkı-

mızın istifadelerine arz olunmuştur. Mükerrer kitaplardan istifade edilerek Cezaevinde bir kütüphane tesis edilmek üzere bulunmuştur.

Ayrıca, evimizin neşriyatını ilgilendiren bütün hareketleri bu komite organize etmektedir.

● **Sosyal yardım**: Evimizin bu komitesi, haftanın muayyen gün ve saatlerinde halkımızın parasız muayene imkânlarını temin etmiş, yeni binamız yapılınca kadar muvakkaten oturduğumuz parti binasında bu iş için bir daire tefrik etmiştir. Ayrıca yoksul talebelere mutad yardımlarına devam etmektedir.

● **Müze ve sergiler**: Fotoğraf ve resim sergisi açmış, güzel sanatları tâmin husunda Ar komitesile elbirliği ederek bir atölye açmak üzere bulunmuştur.

Halkevleri Dergisi

Derginin adı	Halkevlerinin Adı	Derginin adı	Halkevlerinin Adı
Görüşler	Adana	İnan	Trabzon
Taşpınar	Afyon	19 Mayıs	Samsun
Türk Akdeniz	Antalya	Dıranaz	Sinop
Altınyaprak	Bafra	Orta Yayla	Sivas
Kaynak	Balıkesir	Bozok	Yozgat
Uludağ	Bursa	Yeşilirmak	Amasya
Ülker	Burdur	Çoruh	Artvin
İnanç	Denizli	Çorumlu	Çorum
Altan	Elâzığ	Karacadağ	Diyarbakır
Yeni Türk	(İstanbul Eminönü)	Atayolu	Erzurum
Aksu	Gireson	Halkevi	Eskişehir
Fikirler	İzmir	Başpınar	Gaziantep
Konya	Konya	Ün	İsparta
Gediz	Manisa	Erciyes	Kayseri
Yeni Milâs	Milâs	İçel	Mersin
Muğla	Muğla	Akpınar	Niğde
Ülker	Niksar	Ocak	Urla
		Karaelmas	Zonguldak

Neşriyat müdürü: **Kemal Dağlıoğlu**

– 10 Kuruştur –